

24 HAZİRAN SEÇİMLERİNDE CHP

M. ERKUT AYVAZ

24 HAZİRAN SEÇİMLERİNDE CHP

M. ERKUT AYVAZ

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
TÜRKİYE SİYASETİNDE CHP	8
CHP'NİN 2002-2017 ARASINDAKİ SEÇİM PERFORMANSI	10
24 HAZİRAN CUMHURBAŞKANI SEÇİMİNE DOĞRU CHP	14
24 HAZİRAN MECLİS SEÇİMLERİNE DOĞRU CHP	22
SONUÇ	26

YAZAR HAKKINDA

M. Erkut Ayvaz

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden 2011'de mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) siyaset bilimi departmanında 2012-2013 arası bir yıllık eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi siyaset bilimi master programında master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

24 Haziran'da cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimleri eş zamanlı olarak yapılacaktır. Bu seçimlerin önemi Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin seçimlerin ardından tam anlamıyla yaşama geçirilecek olmasından kaynaklanmaktadır. 16 Nisan referandumunda yeni sistemin kabul edilmesinden sonra siyasi partiler bu seçimlerde ilk sınavını verecek ve siyasetin yeni dinamiklerini tecrübe edeceklerdir. Yeni sistemin beraberinde getirdiği yüzde 50+1 koşulu ve ittifak düzenlemesiyle gündeme gelen yeni dinamikler (yasal ittifakların oluşturulabilmesi, iki bloklu siyaset, küçük partilerin işlevselleşmesi gibi) bu seçimlerde oldukça belirleyici olacaktır. Bu nedenle siyasi partiler 16 Nisan referandumundan itibaren başlattıkları seçim çalışmalarını erken seçim kararı alındığı andan itibaren daha da yoğunlaştırmışlar ve siyasetteki yeni dönemin kodlarına göre seçim stratejilerini tayin etmişlerdir.

Bu bağlamda bu analiz 24 Haziran cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerine giderken Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analizde CHP'nin cumhurbaşkanı seçimine yönelik stratejisi, söylemleri ve vaatleri ile milletvekili seçimlerine dair ittifak arayışları, aday belirleme süreçleri ve vaatleri değerlendirilmektedir.

Bu analizde 24 Haziran'a giden süreçte CHP'nin gerek cumhurbaşkanı gerekse milletvekili seçimi açısından partiler arasında arzu ettiği iş birliği ve ittifak yapılarını oluşturamadığı, seçimler için aklındaki stratejiyi kısmen yaşama geçirebildiği, söylem ve vaatleri itibarıyla popülist bir siyaset tarzına kaydığı ve 24 Haziran ile ilgili bütün süreçlerde Kemal Kılıçdaroğlu ve Muharrem İnce başta olmak üzere bütün siyasi aktörler tarafından seçim sonrasında dair parti içi iktidar mücadelesinin sürekli zihinlerde tutulduğu sonucuna varılmıştır.

**Bu analiz
24 Haziran
cumhurbaşkanı
ve milletvekili
seçimlerine
giderken
Cumhuriyet Halk
Partisi'ni (CHP)
analiz etmeyi
amaçlamaktadır.**

GİRİŞ

16 Nisan 2017 referandumuyla kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi gereğince 24 Haziran'da ilk defa eş zamanlı gerçekleşecek olan cumhurbaşkanı ve meclis seçimleri için bütün siyasal partiler hummalı bir çalışma yürütmektedir. Çünkü 24 Haziran seçimleriyle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi tam anlamıyla uygulamaya geçirilecek ve yürütme gücünü tek başına kullanacak kişi doğrudan halk tarafından seçilecektir. Ayrıca bu seçimlerde meclis aritmetiği şekillenecek ve cumhurbaşkanının güçlü bir meclis desteğine sahip olup olmadığı belirlenecektir.

24 Haziran seçimleri CHP için kritik bir öneme sahiptir. Uzun süreden beri ana muhalefet partisi konumunda yer alan CHP, seçmenin iktidar talepleri karşısında ciddi bir baskı altındadır. Bu nedenle yeni sistemin ve ittifak düzenlenmesinin sunduğu imkanlardan yararlanarak AK Parti iktidarını devirmek için farklı yöntem ve ittifak arayışlarına yönelmiştir. Bu süreçte CHP temel stratejisini AK Parti ve Erdoğan karşıtlığı üzerine oturtmuş ve blok siyaseti arayışına girmiştir. Bu karşıtlık gerek cumhurbaşkanı gerekse milletvekili seçimlerinde benimsediği strateji ve söylemler ile dile getirdiği vaatlerde çok büyük ölçüde belirleyici olmuştur.

Bu bağlamda bu analiz 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerine giderken CHP'yi analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analizde CHP'nin cumhurbaşkanı seçimine yönelik stratejisi, söylemleri ve vaatleri ile milletvekili seçimlerine dair ittifak arayışları, aday belirleme süreçleri ve vaatleri değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda bu analizde öncelikle CHP'nin Türkiye siyasetindeki yeri ve anlamı değerlendirilmektedir. Ardından CHP'nin 2002-2017 arasındaki seçim performansı ele alınmaktadır. Daha sonra 24 Haziran seçimlerine giderken CHP'nin cumhurbaşkanı aday belirleme sürecine, Muharrem İnce'nin seçim stratejisi ve söylemleri ile takip ettiği siyaset tarzına odaklanılmaktadır. Sonrasında CHP'nin milletvekili seçimi için ittifak kurma çabası, milletvekili aday listeleri ve seçim bildirgesi analiz edilmektedir.

TÜRKİYE SİYASETİNDE CHP

CHP doksan beş yıllık köklü bir geçmişe ve kendi tarihi tecrübesi etrafında şekillenmiş bir siyasi geleneğe sahiptir. Cumhuriyet tarihi boyunca CHP'nin farklı meselelere yönelik geliştirdiği siyasi yaklaşımlar ele alındığında rakip ve hatta tehdit olarak addedilen siyasi akımların siyasi başarıları neticesinde zaman zaman dönüşümlere zorlandığını söylemek mümkündür. Ancak CHP kuruluşundan itibaren otoriter bir kurumsal yapı ve kontrol edilebilir bir devlet-toplum tahayyülünü uzun yıllar devam ettirmiş bir partidir. 1950'de iktidarı sona ermesine rağmen CHP kendi ilkelere anayasallaştırmış ve sivil-askeri-bürokratik kurumların desteğiyle fiili iktidarını sürdürmüştür. Geçmişten bu yana kendisini "devletin partisi" olarak konumlandırmış ve darbelerle sivil siyaset alanının daraltıldığı durumlarda statüko yanlısı bir pozisyon almıştır.

Özellikle 1946'da çok partili hayata geçilmesiyle birlikte tek parti döneminin içselleşti-

rilmiş refleksi CHP'nin daha sonraki yıllarda da dönüşüm ve değişim beklentilerine cevap vermesine engel teşkil etmiştir. İsmet İnönü, Bülent Ecevit, Deniz Baykal ve Kemal Kılıçdaroğlu'nun CHP genel başkanlığı dönemleri dikkate alındığında partinin birçok kez "yeni" arayışlara yöneldiği ancak yüzeysel birtakım girişimlerin ötesine geçilemediği görülmektedir. Bu arayışlar Ecevit döneminde "ortanın solu", Baykal döneminde "yeni sol" veya "Anadolu solu", Kılıçdaroğlu döneminde ise "yeni CHP" olarak söylemselleştirilmiştir. Ancak bu arayışlar toplum nezdinde uzun vadeli iktidar alternatifi olma açısından karşılık bulmamıştır.¹

Bilhassa 1960'larda sol siyasetin Türkiye'de de kitleler nezdinde zemin bulmasının etkisiyle CHP'nin Bülent Ecevit döneminde "ortanın solu" söylemine başvurması ilk değişim arayışlarını temsil etmektedir. Bu süreç sonunda CHP elitist ve devletçi parti reflekslerinden kısmen uzaklaşmış ve demokratik siyasete geçilmesinden sonra ilk ve son kez 1973 ve 1977 seçimlerini kazanmıştır. Ecevit'in askeri vesayet karşısındaki sivil siyaset yanlısı yaklaşımı, toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik sosyal devlet perspektifine odaklanması ve CHP'yi "devletin partisi" yaklaşımından uzaklaştırma gayreti kısmi de olsa partiye siyaseten bir başarı getirmiştir.

Ancak CHP'nin Türk siyasi hayatındaki dönüşümü ve halkın ihtiyaçlarını merkeze alan kurumsallaşma eğilimi Ecevit'in iktidarı kaybetmesiyle birlikte terk edilmiştir. Böylece CHP'nin temel gayesi Kemalizm üzerinden tanımlanan rejimin bekası şeklinde yeniden ve farklı varyasyonlarla şekillenmiştir. 1977 sonrası kurulan Milliyetçi Cephe hükümetlerini rejime bir tehdit olarak gören CHP katı bir laiklik anlayışının da etkisiyle bugünlere dek sürececek olan ve evrensel sosyal demokrasi değerleriyle de uyum sorunu yaşayan bir pozisyonu sürdürmüştür.

CHP'nin 12 Eylül Darbesi'yle kapatılmasından on iki yıl sonra Baykal liderliğinde yeniden kurulması ilk günlerde ciddi bir değişim algısı oluştursa da Kemalist kodlara dönüş refleksi bu önlemiştir.² Baykal öncelikle CHP'yi seçkin bir siyasi çizgiden reformist ve evrensel insan hakları ve sosyal demokrasi ilkelerine riayet eden bir siyasi perspektife yönlendirmeyi hedeflemiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrası küresel konjonktürün Türkiye'deki yansıması ve kimlik siyasetine başvuran siyasi hareketlere alan açılması, Baykal yönetimindeki CHP'yi eski kodlarına sıkıştırarak bilhassa muhafazakar siyaset ve milliyetçi Kürt siyasetine karşı rejimin korunması görevine geriletmiştir.³ 2002'de değişen siyasi denklem sonrası ana muhalefet partisi olan CHP laikçi ve ulusalcı bir çizgide şekillenen tutumunu sekiz yıl boyunca sürdürmüştür. "Çarşaf açılımı" gibi inandırıcılığı tartışılabilen popülist yaklaşımlarda bulunmuş ve AK Parti iktidarını bir tehdit olarak görme perspektifinin ötesine geçememiştir. Bu süreçte sivil, askeri ve bürokrasi destekli vesayetçi kurumsallaşmadan yana tavır almıştır. Bu tavır 27 Nisan 2007 e-muhtırasıyla zirveye ulaşmıştır. Bu siyaset tarzı Baykal'ın CHP tabanını konsolide etmesini sağlamışsa da seçimlerde istenen başarıyı getirmemiştir.

Baykal'ın 2010'da bir kaset kumpası eliyle görevden ayrılması sonrası genel başkan olan Kemal Kılıçdaroğlu da benzer bir eğilim sergileyerek CHP'yi siyasal elitizm ve rejimi koruma görevinin dar sınırlarının dışına çıkarma arayışına yönelmiştir. Bu doğrultuda atılmaya çalışılan adımlar ulusalcı ve statüko yanlısı partililerce onay görmemiş ve bir mikro iktidar mücadelesine sebep olmuştur. CHP'nin 2010 sonrası gerçekleşen seçimlerde ana muhalefet partisi olması ve oylarda yalnızca yüzde 5'lik bir artış sağlayabilmesi ise parti içi mikro iktidar mücadelesinin

1. Detay için bkz. Mustafa Altunoğlu ve Doğan Eşkinat, "30 Mart'a Doğru Cumhuriyet Halk Partisi", *SETA Analiz*, Sayı: 90, (Mart 2014).

2. Mustafa Altunoğlu, *Geçmişin Yüküyle Yenilik Arayışı: CHP'de Lider, Tavan, Taban Analizi*, (SETA Rapor, İstanbul: 2014).

3. Bkz. Altunoğlu ve Eşkinat, "30 Mart'a Doğru Cumhuriyet Halk Partisi".

sıklıkla gündeme gelmesini beraberinde getirmiştir. Bu süreçte partiden kopuşlar da yaşanmış ve yeni siyasi parti arayışlarına girenler olmuştur.

Baykal döneminin aksine Kılıçdaroğlu laiklik eksenli kısır tartışmaları kısmen gündemden düşürmeye, sosyal devlet ve dezavantajlı kesimlerin standartlarının yükseltilmesi temelinde ekonomi ağırlıklı söylemlere odaklanmaya çalışmıştır. Buna rağmen parti vesayetçi reflekslerden bir kopuş sağlayamamıştır. Hatta 2013 Gezi Parkı Şiddet Eylemleri, FETÖ yargı operasyonları gibi kalkışmalarda siyaset dışı aktörlerin yanında konulararak demokratik siyasetin karşısında yer almıştır.

CHP'nin 2014 yerel seçimleri ve 2014 Cumhurbaşkanı seçimlerinde sağ adaylar üzerinden bir başarı elde etme umudu da sonuç getirmemiştir. Partinin geçmiş yıllarda benimsediği negatif siyaset söylemini pozitif bir çerçeveye oturtma gayretleri, 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerinde kısmen artmışsa da nihayetinde bu seçimlerdeki asıl arayış "AK Parti ve Erdoğan karşıtı blok" inşa etmek olmuştur. AK Parti'ye yönelik tüm muhalif unsurları bir araya getirme çalışmalarını bilhassa 16 Nisan referandum sürecinde somutlaştıran CHP son olarak eş zamanlı gerçekleşecek olan 24 Haziran seçimlerine doğru da benzer gayretlerle hareket etmiştir.

CHP'NİN 2002-2017 ARASINDAKİ SEÇİM PERFORMANSI

2002'de Mecliste ana muhalefet partisi olan CHP 2017'ye kadar geçen süre zarfında –erken seçimler dahil olmak üzere– toplamda beş genel seçim, üç referandum, üç yerel seçim ve doğrudan halkın seçtiği bir cumhurbaşkanı seçimine katılmıştır.

3 Kasım 2002 seçiminde dönemin önde gelen partilerinin yüzde 10 barajını aşamayıp Meclis dışı kalmaları CHP'nin ana muhalefet partisi olarak Türk siyasetinde yeniden öne çıkmasını mümkün kılmıştır. CHP 2002 genel seçimi

minde geçerli oyların yüzde 19,4'ünü alarak AK Parti ile birlikte Meclise girmeye hak kazanan ikinci parti olmuştur. Seçimde 41 milyon 291 bin 556 geçerli oyun 6 milyon 114 bin 843'ünü almayı başaran CHP 177 milletvekilliği kazanmıştır. Bununla birlikte CHP Edirne, Tekirdağ, Kırklareli gibi güçlü olduğu illerin yanı sıra İzmir, Aydın, Muğla, Antalya, Mersin, Artvin ve Ardahan'da da sandıktan birinci parti olarak çıkmıştır. 24 Haziran seçimlerinde CHP'nin cumhurbaşkanı adayı olan Muharrem İnce de 3 Kasım 2002 seçiminde CHP adına Yalova'dan ilk kez milletvekili seçilmiştir.

2002 sonrası yerel seçimlerdeki ilk sınavını 28 Mart 2004'te yapılan mahalli idareler genel seçimiyle veren CHP 1999 yerel seçimlerine göre oylarında önemli bir artış yakalamış ve çeşitli belediye başkanlıklarını kazanmıştır. Bu seçimde CHP'nin kazandığı belediyeler arasında büyükşehir belediyeleri de bulunmaktadır. Buna göre CHP belediye başkanlığı seçimlerinde 24 milyon geçerli oyun yüzde 20,7'sini almıştır.⁴ AK Parti'nin 12, DSP ve SHP'nin 1'er büyükşehir belediye başkanlığı kazandığı seçimlerde CHP 2 büyükşehir belediyesi olmak üzere toplamda 467 belediye başkanlığını elde etmiştir.⁵

27 Nisan'da yaşanan e-muhtıra krizinin ardından yapılan 2007 genel seçiminde laikçi-milliyetçi seçim kampanyası yürüten CHP oy oranını sınırlı bir şekilde artırarak (7 milyon 317 bin 808 oy ile) yüzde 20,88'e yükseltmiştir. MHP'nin yüzde 10 barajını aşarak Meclise girmeye hak kazanması ise CHP'nin milletvekili sayısının 112'de kalmasına yol açmıştır. AK Parti ise seçmen tabanını vesayetçi unsurlara karşı konsolide etmeyi başararak yüzde 46,58'e yükselttiği oy oranı ve elde ettiği 341 milletvekilliğiyle yeniden tek başı-

4. "28 Mart 2004 Tarihinde Yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimi", YSK, www.ysk.gov.tr/tr/28-mart-2004-mahalli-idareler-genel-secimleri/2818, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

5. "Türkiye Geneli Oyların Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları", YSK, <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2004MahalliIdareler/turkiye/TurkiyeGeneli.pdf>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

na iktidar olmuştur. CHP'nin bir önceki seçimlere kıyasla birinci çıktığı illerin sayısında bir azalma olmuş ve bu iller Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, İzmir ve Muğla ile sınırlı kalmıştır.

2009 yerel seçimlerinde de arzu ettiği hedeflere ulaşamayan CHP 3'ü büyükşehir olmak üzere toplam 503 belediye başkanlığı kazanmıştır. Bu seçimde AK Parti 10; MHP, DSP ve DTP de 1'er büyükşehir belediye başkanlığını elde etmiştir. CHP, belediye meclisi üyeliği seçiminde 32 milyon 723 bin 63 geçerli oyun yüzde 24,84'ünü almıştır.⁶

21 Ekim 2007'de gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumunda CHP "hayır" tercihinde bulunarak değişikliğe karşı çıkmıştır. Ancak referandumda yüzde 69,1'lik "evet" oyuyla Anayasa değişikliği kabul edilmiştir. Böylece milletvekilliği görev süresi beş yıldan dört yıla indirilirken cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi ve Türk parlamenterizminin yarı başkanlık sistemine dönüşmesini sağlayan yasal çerçeve⁷ onaylanmıştır.⁸

Türkiye'de Meclisin dört yıllık görev süresini tamamlamasının ardından son 34 yılda ilk kez bir erken seçim kararı alınmadan, 12 Haziran 2011'de TBMM 24. Dönem Genel Seçimi gerçekleşmiştir. Bu seçimin CHP açısından taşıdığı özellik Kemal Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP'nin ilk seçimi olmasıdır. 2011 genel seçiminde CHP yaklaşık 42 milyon 824 bin geçerli oyun yüzde 25,88'ini almış ve milletvekili sayısını 135'e yükseltmiştir. CHP sadece Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, İzmir, Muğla, Aydın ve Tunceli'den birinci parti olarak çıkmıştır. Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP'nin oy oranında bir artış yaşanmışsa da bu durum AK Parti'nin yüz-

de 49,83'lük bir seçim başarısı sağlayarak kendi rekorunu kırması ve yeniden tek başına iktidarı elde etmesinin gölgesinde kalmıştır.

30 Mart 2014 yerel seçimleri ise Türk siyaseti açısından farklı bir öneme sahiptir. Zira bu seçimler AK Parti karşıtı kitlesel gösterilere dönüşen 2013 Gezi Parkı Şiddet Eylemleri ve 17-25 Aralık yargı operasyonlarının ardından halkın ilk kez sandığa gittiği seçimlerdir. CHP'nin bu seçimdeki temel hedefi ise o dönemdeki Başbakan-Recep Tayyip Erdoğan'ın aynı yıl gerçekleşecek olan cumhurbaşkanı seçiminde aday olmasını engellemektir. Nitekim 2009'da 55 sayfalık yerel seçim bildirgesi hazırlayan CHP'nin 2014 yerel seçimleri için yerel konulardan ziyade kısa bir "yerel seçim bildirgesi"ni tercih etmesi temel hedefinin Erdoğan karşıtlığında yoğunlaştığını belirginleştirmiştir. Bildirgede işaret edilen hususlar ve bunlara yönelik öneriler Baykal dönemiyle kıyaslandığında yeni CHP'nin daha proaktif olduğunu göstermektedir.⁹

CHP 15 Temmuz'un hemen ardından yeniden negatif siyaset diline dönerek "Yenikapı ruhu" etrafında oluşan uzlaşmacı ve darbe karşıtı ortak pozisyona mesafe koymuştur.

2014 yerel seçimlerinde CHP belediye başkanlıkları için kullanılan 41 milyon 619 bin 798 geçerli oyun yüzde 26,45'ini alarak 226 belediye başkanlığı kazanmıştır. CHP sayısı 30'a çıkan büyükşehir belediyelerinden 6'sını elde etmiştir. Ancak genel tablo itibarıyla yine AK Parti'nin önemli bir seçim başarısından bahsetmek mümkündür.¹⁰

6. "Genel Mahalli İdareler Seçim Sonuçları", YSK, <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2009MahalliIdareler/ResmiGazete/BelediyeMeclisUyeliği.pdf>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

7. *Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, ed. Nebi Miş ve Burhanettin Duran, (SETA Yayınları, İstanbul: 2017).

8. "2007 Anayasa Referandumunu Sonuçları", *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/secim-referandum-2007/secim-sonuclari>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

9. Tanju Tosun, "7 Haziran Seçimine Doğru Cumhuriyet Halk Partisi", *SETA Analiz*, Sayı: 128, (Haziran 2015), s. 16.

10. "Mahalli İdareler Genel Seçimi", YSK, www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2014MahalliIdareler/BelediyeMeclisUyeliği2014.pdf, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

2002'den sonra yapılan seçimlerin en önemlilerinden biri 2014'teki cumhurbaşkanı seçimidir. 10 Ağustos'taki bu seçimde 2007 referandumuyla kabul edilen Anayasa değişikliği gereğince doğrudan halk tarafından seçilen cumhurbaşkanlığı için üç aday yarışmıştır. AK Parti'nin cumhurbaşkanı adayı Recep Tayyip Erdoğan olurken HDP Selahattin Demirtaş'ı aday göstermiştir. CHP ve MHP ise seçime "çatı aday" ile girme kararı almış¹¹ ve bu karar on bir siyasi partiden destek görmüştür. Her ne kadar yerel seçimlerdeki başarısızlığın ardından partinin ulusalcı kanadı bu durumu düşük bir dozda konu etmiş ve tartışmayı cumhurbaşkanı seçimi sonrasına ertelemek istemişse de cumhurbaşkanı seçimi için sağ siyaset kökenli bir kişinin çatı aday olarak belirlenmesi ertelenmeye çalışılan parti içi tartışmaları alevlendirmiştir. CHP'nin MHP ile Ekmeleddin İhsanoğlu'nu ortak aday olarak göstermesi partinin sağa açılması olarak değerlendirilmiş ve birçok ulusalcı CHP'li tarafından eleştirilmiştir.¹² Yüzde 74,1'lik bir katılım oranıyla gerçekleşen cumhurbaşkanı seçiminde AK Parti'nin adayı Erdoğan geçerli oyların yüzde 51,8'ini alarak ilk turda Türkiye Cumhuriyeti'nin 12. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.¹³ MHP ve CHP'nin çatı adayı İhsanoğlu ise oyların yüzde 38,4'ünü alırken Demirtaş ise yüzde 9,8'e ulaşmıştır. Genel tabloya bakıldığında çatı adayı İhsanoğlu'nun yalnızca Trakya illeri, Akdeniz ve Ege sahillerinde AK Parti adayından daha fazla oy alabildiği, Erdoğan'ın ise CHP-MHP ittifakına rağmen MHP seçmeninden hatırı sayılır ölçüde oy alabildiği gözlenmiştir.

11. Detay için bkz. Nebi Miş ve Medaim Yanık, "Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Adaylar, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun Siyasal Anlamı", *SETA Analiz*, Sayı: 105, (Ağustos 2014).

12. Tosun, "7 Haziran Seçimine Doğru Cumhuriyet Halk Partisi", s. 17.

13. "Yurt İçi, Yurt Dışı ve Gümrük Sandıkları Dahil Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonucu", YSK, http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2014CB/2014CB-Kesin-416_d_Genel.pdf, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

7 Haziran 2015'te gerçekleşen genel seçimler öncesinde CHP'de 18. Olağanüstü Kurultay gerçekleşmiştir. Yalova Milletvekili Muharrem İnce ilk kez genel başkanlık için aday olduğu bu Kurultay'da Kılıçdaroğlu karşısında mağlup olmuştur. Ayrıca bu dönemde parti içerisinde bilhassa ulusalcı kanadın eleştirileri yoğunlaşmış ve bu eleştiriler partiden bazı kopmaların veya ihraç edilmelerin yaşanmasına yol açmıştır. 7 Haziran'a giden süreçte öne çıkan diğer iki husus milletvekili adaylarının bir kısmının ön seçim yoluyla belirlenmesi¹⁴ ve partinin "proje sosyal demokrat parti" kimliğiyle seçmen karşısına çıkmasına olanak sağlayan seçim bildirgesidir.¹⁵ Kılıçdaroğlu dönemindeki "yeni CHP"nin söylemiyle partinin katı seküler pozisyonunu arka plana iterek AK Parti'nin ekonomi, aidiyet, demokrasi ve çevre konularındaki eksikliklerine odaklanan sol ve sol liberal bir siyaseti benimseyişi söylenebilir.¹⁶

CHP'nin 7 Haziran'da oy oranı yüzde 24,95'e (132 milletvekilliği) gerilemiştir. Bununla birlikte seçim sonuçlarına göre AK Parti'nin tek başına iktidarı getirecek Meclis çoğunluğunu elde edememesi CHP çevrelerinde ciddi bir başarı algısı yaratmıştır. Başarılı adedilmenin temel nedeni CHP'nin olası bir koalisyon hükümetine yönelik yürüttüğü istikşafi görüşmelerdir. Ayrıca CHP bu dönemde "yüzde 60'lık blok siyaseti" arayışlarına girişmiş ve HDP ve MHP'yi dahi bir araya getirerek AK Parti karşıtlığında ortak hareket eden bir hükümet kurmak istemiştir. Ancak MHP lideri Bahçeli'nin kendisine başbakanlık dahi teklif edilmesine rağmen bu koalisyon denklemine yer almayı reddetmesi mevcut arayışı başarısız

14. Tosun, "7 Haziran Seçimine Doğru Cumhuriyet Halk Partisi", s. 20.

15. Tosun, "7 Haziran Seçimine Doğru Cumhuriyet Halk Partisi", s. 22.

16. Nebi Miş, Ali Aslan, Murat Yeşiltaş ve Sadık Ünay, "7 Haziran 2015 Seçimi ve Sonrası", *SETA Analiz*, Sayı: 134, (Temmuz 2015), s. 16.

kılmıştır.¹⁷ İstikşafi görüşmelerinden sonuç alınamayınca hukuksal prosedüre uygun olarak 1 Kasım'da seçim yapılması kararlaştırılmıştır. CHP 1 Kasım için seçim kararı alınmasını müteakip geçici hükümete katılmayı reddetmiştir.

CHP 1 Kasım'da 7 Haziran'daki metne benzer bir seçim bildirgesiyle seçmen karşısına çıkmıştır. Buna rağmen AK Parti 1 Kasım'da tek başına hükümeti kurabilecek çoğunluğu elde etmiştir. 7 Haziran'da 46 milyon oyun yaklaşık 11,5 milyonunu (132 milletvekilliği)¹⁸ kazanan CHP 1 Kasım'da ise 47,8 milyon oyun 12,1 milyonunu alarak oyunu yüzde 25,3'e (134 milletvekilliği)¹⁹ yükseltmiştir. Kılıçdaroğlu bu tabloya rağmen geniş taban arayışını ön planda tutan ve AK Parti karşıtlığına dayalı negatif siyaset tercihinde bir değişikliğe gidilmeyeceği ve parti içi muhalefete rağmen yenilenme hamlelerinden geri dönülmeyeceğinin sinyallerini vermiştir.

1 Kasım genel seçiminin ardından CHP'nin ana gündemini yeniden parti içi iktidar mücadelesi belirlemiştir. 2016'da CHP'de 35. Olağan Kurultay gerçekleşmiş ancak ulusalcı kanadın ısrarlı çıkışları ana muhalefet partisinin Kurultay sonrasında da bölünmüş bir görüntü vermesine sebep olmuştur. 15 Temmuz FETÖ darbe girişimiyle kısmen pozitif bir söyleme yaklaşmak zorunda kalan CHP parti içi tartışmaları bir kenara bırakmaya özen göstermiş ve toplumsal baskının da etkisiyle darbe karşıtı denklemde yer alarak AK Parti ve MHP'nin yanında uzlaşmacı bir görüntü çizmeye gayret etmiştir.²⁰ Daha sonraki süreçte bu tercihini

değiştiren CHP yeniden negatif siyaset diline başvurarak "Yenikapı ruhu" etrafında oluşan uzlaşmacı ve darbe karşıtı ortak pozisyona mesafe koymuştur. Darbeye ilişkin siyasi iktidara yönelik "kontrollü darbe" suçlamasını söyleminin merkezine yerleştirmiştir.

Türkiye'nin uzun yıllardır gündemindeki siyasi sistem tartışmaları darbe girişimiyle birlikte 2016 sonbaharında tekrar ön plana çıkmış ve 16 Nisan 2017'de gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumuyla bir neticeye kavuşturulmuştur. AK Parti ve MHP mutabakatının bir sonucu olan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi 16 Nisan 2017'de gerçekleşen referandumda milletin yüzde 51,4 oranında desteğini alarak kabul edilmiştir. Rejimin değiştirildiği gerekçesiyle sistem değişikliğine karşı çıkarak "hayır" kampanyası yürüten CHP yüzde 48,6'lık "hayır" oyu üzerinden yeni bir motivasyon oluşturmak istemiştir. "Hayır" bileşenlerinin temsilciliğine talip olan CHP, AK Parti karşıtı bir "blok siyaseti" arayışına girmiştir.²¹ Bu çerçevede Ankara'dan İstanbul'a gerçekleştirilen yürüyüşle hayır oylarını kendi bünyesinde tahkim etmeye çalışan CHP bir nevi 24 Haziran 2018'de yapılması kararlaştırılan cumhurbaşkanı ve meclis seçimleri için hazırlıklarına erken başlamıştır. Esasen CHP'nin blok siyasetine 16 Nisan referandumu kampanya sürecinde meylettğini söylemek mümkündür.²² Bu bağlamda 24 Haziran için CHP'nin temel stratejisi Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişin son aşaması olan bu seçimlerde "blok siyaseti" ile Erdoğan'ı cumhurbaşkanı seçtirmemektir. Nitekim AK Parti karşıtlığı üzerine kurulan bu blok siyaseti süreçlerdediğinde "Millet İttifakı" olarak kendini göstermiştir.

17. Ali Aslan, "7 Haziran'dan 1 Kasım'a Türkiye'de Siyaset ve Seçimler", *SETA Analiz*, Sayı: 140, (Ekim 2015), s. 19.

18. "Kasım 2015 Genel Seçim Sonuçları", *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/secim-2015-kasim/secim-sonuclari>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

19. "Haziran 2015 Genel Seçimi Sonuçları", *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/secim-2015/secim-sonuclari>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

20. *2016'da Türkiye*, (SETA, İstanbul: 2017), s. 22.

21. Nebi Miş, "2017'de Siyaset", *Türkiye*, 30 Aralık 2017.

22. "CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu: Meydanlarda 6 Oklu Bayrağımız Olmayacak", *Hürriyet*, 31 Ocak 2017.

24 HAZİRAN CUMHURBAŞKANI SEÇİMİNE DOĞRU CHP

Cumhurbaşkanı Adayı Muamması

24 Haziran seçimlerine doğru giderken doğal olarak en önemli meselelerden biri partilerin cumhurbaşkanı adaylarını belirlemesiydi. Ancak CHP cephesinde aday belirlenmeden önce siyaseten ilginç bir olay yaşandı. Seçim sürecinin başlangıcında 15 CHP milletvekili Kılıçdaroğlu'nun direktifiyle partilerinden istifa ederek İYİ Parti'ye geçtiler. CHP bu kararı İYİ Parti'nin meclis seçimlerine meclis grubu olarak katılmasını sağlamak şeklinde gerekçelendirdi. Ancak partiler arası bu 15 vekil transferi AK Parti ve MHP çevrelerinde tarihi Güneş Motel olayıyla ilişkilendirildi. CHP'nin bu hamlesi İYİ Parti'nin YSK tarafından zaten seçimlere katılabileceğinin açıklanmasıyla bir nevi amacını yitirdi ve CHP'nin şeffaf siyasete ilişkin pozisyonunu olumsuz etkiledi. Daha sonraki günlerde Meral Akşener'in CHP takviyeli İYİ Parti Meclis Grubu'nun teklifiyle değil cumhurbaşkanı adaylığı için gerekli olan 100 bin imzaya bizzat ulaşarak aday olacağını açıklaması CHP'nin bu hamlesini tamamen işlevsiz hale getirdi. Netice itibarıyla CHP'nin bu yaklaşımı toplumda olumlu bir karşılık bulmadı ve 15 milletvekili "görevlerini tamamlayarak yuvaya geri döndü."²³

24 Haziran'a giderken CHP'de şüphesiz en fazla merak edilen husus partinin kimi cumhurbaşkanı adayını göstereceği olmuştur. CHP ilk başlarda bir ortak aday arayışına yönelmiş, Kılıçdaroğlu ve Karamollaoğlu ortak aday projesi için yoğun çaba sarf etmiş ancak ön plana çıkan Abdullah Gül ısrarında başarı sağlanamamıştır. Zira CHP üst yönetimi ve Saadet Partisi (SP) Gül'ün adaylığına sıcak bakmasına rağmen ne CHP tabanı ne Muharrem İnce ve muhalif CHP'liler ne

23. "CHP'den İYİ Parti'ye Geçen 15 Milletvekili Geri Döndü", *Türkiye*, 10 Mayıs 2018.

de İYİ Parti lideri Akşener böyle bir denklemden yer almayı kabul etmiştir. Böylece Gül hamlesi hayata geçirilemeden son bulmuştur.

Ortak aday projesinin akamete uğramasının ardından CHP adaylık için kendi içine geri dönmüştür. CHP tarafından yaptırılan anketlerde ağırlıklı olarak Kemal Kılıçdaroğlu isminin öne çıkması²⁴ ve partinin önde gelen –ve Kılıçdaroğlu'na yakınlığıyla bilinen– isimlerin dahi Kılıçdaroğlu'na işaret etmesi²⁵ kendisinin adaylık riskini göze alıp alamayacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Arka plandaki bu beklenti ve dolaylı ısrara rağmen CHP liderinin böyle bir siyasi riske girmeyerek bağlayıcı açıklamalardan kaçınması ise parti içerisinde bazı sönük isimlerin yönetimin bilgisi dışında cumhurbaşkanı adaylıklarını açıklamalarına olanak sağlamıştır.²⁶ Cumhurbaşkanı seçiminde sağ seçmenden oy almak için CHP İstanbul Milletvekili İlhan Kesici'nin ismi de gündeme gelmiştir. Ancak CHP nihai olarak Muharrem İnce'de karar kılmıştır.

Esasen CHP'nin cumhurbaşkanı adayını arayışını 16 Nisan 2017'de gerçekleşen referandum sonrasına kadar götürmek mümkündür. CHP yüzde 48,6'luk "hayır" oyunu konsolide etmek için seçimlere yönelik hazırlıklarına başlamış ve Kılıçdaroğlu birtakım parti ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Ancak bu süreçte ilginç bir çıkış bir önceki CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'dan gelmiştir. Baykal CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun cumhurbaşkanı adaylığı olması gerektiğini eğer olmayacak ise genel başkanlığa da aday olmayarak yerini cumhurbaşkanlığına aday olacak bir başkasına bırakmasının elzem olduğunu söylemiştir.²⁷ Baykal'ın yeni hükümet sisteminin bilincinde olarak yaptığı bu çağrıya CHP

24. "CHP Anketi: Cumhurbaşkanlığı Adayı İçin Kılıçdaroğlu Öne Çıkıyor", *Sputnik Türkiye*, 19 Nisan 2018.

25. "CHP'li Bülent Tezcan: Bana Göre CHP İçinden En Büyük Aday Kılıçdaroğlu'dur", *Akşam*, 19 Nisan 2018.

26. "CHP'den İki İsim Cumhurbaşkanlığına Talip", *Deutsche Welle Türkçe*, 20 Nisan 2018.

27. "Baykal'dan Kılıçdaroğlu'na 'Cumhurbaşkanı Adayı Olmazsan Bırak' Mesajı", *Aljazeera Türk*, 2 Mayıs 2017.

lideri Kılıçdaroğlu ise 16 Nisan sonrası yeni hukuki ve siyasi denklemi görmezden gelerek yanıt vermiştir. Aslında Kılıçdaroğlu'nun dile getirdiği "Cumhurbaşkanı partili oldu. Bir partinin genel başkanı cumhurbaşkanı adayı olmamalı" ifadeleriyle seçimler yaklaştığında tercihini CHP genel başkanlığından yana kullanacağı ve cumhurbaşkanı adayı olmayacağını sinyali verdiği söylenebilir.²⁸

Benzer bir çağrı Muharrem İnce tarafından Şubat 2018'de gerçekleşen ve ikinci kez Kılıçdaroğlu'na karşı genel başkanlık için rakip olduğu kurultayda dile getirilmiştir. İnce'nin "CHP'nin genel başkanı doğal cumhurbaşkanı adaydır, kaçamaz" sözleri yönetim tarafından dikkate alınmamıştır.²⁹ Bu açık beklentiye rağmen 24 Haziran seçimlerinde CHP, Kılıçdaroğlu'ndan ziyade ortak ve "hayır" oylarının bir devamı olarak taşıyıcılık görevi üstlenebilecek muhtemel bir çatı aday için girişimlerde bulunmuş ancak bu çalışmalar olumlu sonuç vermemiştir. Ortak aday konusunda partilileri ikna edemeyen Kılıçdaroğlu polemikçi tarzıyla bilinen Muharrem İnce'yi aday göstererek cumhurbaşkanı adaylığı için kendisinin ortaya koyduğu "ekonomiden anlayan ve kavgacı olmayan"³⁰ kriterlerine de riayet etmemiştir.

CHP'nin Cumhurbaşkanı Adayı Muharrem İnce

4 Mayıs Cuma günü Muharrem İnce'nin adaylığının bir törenle açıklanmasından önce CHP Meclis Grubu kapalı bir oturumda bir araya gelmiş ve bu toplantıda 110 milletvekilinin oyuyla

28. "Kılıçdaroğlu'ndan Baykal'a Cumhurbaşkanlığı Yanıtı", *Cumhuriyet*, 3 Mayıs 2017.

29. "Muharrem İnce: 'CHP'nin Genel Başkanı, Doğal Cumhurbaşkanı Adayıdır, Kaçamaz'", *haberler.com*, 3 Şubat 2018, <https://www.haberler.com/muharrem-ince-chp-nin-genel-baskani-dogal-10526310-haber/>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

30. "Kılıçdaroğlu'ndan Aday Tarifi: Kavgacı Olmayacak, Başarı Öyküsü Olacak", *T24*, 26 Nisan 2018, <http://t24.com.tr/haber/kilicdaroglundan-aday-tarifi-kavgaci-olmayacak-basari-oykusu-olacak,614272>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

İnce'nin adaylığını onaylamıştır. Böylece erken seçim kararından bu yana CHP içerisinde sürdürülen cumhurbaşkanı adayının kim olacağı tartışmaları son bulmuştur. Muharrem İnce İstanbul Milletvekili İlhan Kesici ve Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen gibi öne çıkan diğer adaylar arasından CHP'nin cumhurbaşkanı adayı olmuştur.

Ortak aday konusunda partilileri ikna edemeyen Kılıçdaroğlu Muharrem İnce'yi cumhurbaşkanı adayı göstererek kendisinin ortaya koyduğu "ekonomiden anlayan ve kavgacı olmayan" kriterlerine riayet etmemiştir.

Muharrem İnce'nin adaylığının resmen ilan edildiği törende konuşan CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun, "Eski bir öğretmen, yeni bir politikacı... Sayın Muharrem İnce, gel bakalım buraya"³¹ sözleriyle İnce'yi sahneye davet etmesi kamuoyunda tartışma oluşturmuştur. İnce ise törende yaptığı konuşmada "Sadece CHP'lilerin, sadece bu salonda bulunanların değil, 80 milyonun, herkesin cumhurbaşkanı" olacağını vurgulamıştır. Bu mesajını otuz dokuz yıldır yakasında taşıdığını ileri sürdüğü CHP rozetini çıkarıp yerine "80 milyonun cumhurbaşkanı" olacağını Türk bayrağı rozetini takarak görselleştirmeye çalışmıştır.³² Böylece bir tarafta CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun diğer tarafta CHP'nin cumhurbaşkanı adayı İnce'nin parti-deki fiili "çift başlılığı" adeta sembolize etmeleri, daha sonraki günlerde açıklanacak olan cumhurbaşkanı adayının seçim manifestosu ve partinin bildirgesine dair çift başlılık kaygılarını da beraberinde getirmiştir.

31. Murat Bardakçı, "Muharrem İnce Gel Bakalım Burayaaa!", *Habertürk*, 7 Mayıs 2018.

32. "CHP'nin Cumhurbaşkanı Adayı Muharrem İnce", *Deutsche Welle Türkçe*, 4 Mayıs 2018.

Her ne kadar CHP kendi içinden bir ismi cumhurbaşkanı adayı gösterdiğini ileri sürmüştü de bu tercihin zorunlu bir “son seçenek” olduğu açıktır. İnce’nin parti yönetimini kendisi gibi düşünme konusunda³³ mobilize etme başarısı böyle bir fiili çift başlılık sonucunu ortaya çıkarmıştır. İki kez genel başkanlık yarışında CHP lideri Kılıçdaroğlu’na –partideki Kılıçdaroğlu yanlısı delege denklemi sebebiyle– mağlup olan ve parti yönetimine yönelik eleştirilerini belli periyotlarla yineleyen İnce ilk kez CHP’nin seçimlerdeki yüzü olma ve partiyi görevdeki iktidara karşı temsil etme imkanını elde etmiştir. Ortaya çıkan tablo “Kılıçdaroğlu niçin aday olmuyorsa, İnce de aynı gerekçeyle aday oluyor”³⁴ sözleriyle doğru bir şekilde izah edilmiştir: Kılıçdaroğlu’nun parti liderliğini sürdürme isteği ve İnce’nin cumhurbaşkanı seçiminde –başarılı olunsun veya olunmasın– elde edilebilecek bir çıkışla yeniden parti genel başkanlığını hedeflemesi.

Parti içi rekabete yönelik bu hamleler Muharrem İnce’nin cumhurbaşkanı adayı olmasının müteakip CHP genel başkanı tarafından yalnız bırakıldığı ve arzulanan desteğin Kılıçdaroğlu tarafından verilmediği yönünde tartışmalara neden olmuştur. Hatta Muharrem İnce’nin CHP içerisindeki mikro iktidar mücadelesinin bir neticesi olarak cumhurbaşkanı seçimi çalışmalarını Kılıçdaroğlu kontrolündeki CHP’den fiilen ayrı olarak ve kendi imkanlarıyla sürdürdüğü iddia edilmiştir. Ancak İnce bu yöndeki söylemleri kesin bir dille reddetmiş, Kılıçdaroğlu’nun karşısına iki kez genel başkanlık için aday olmasına rağmen kendisini cumhurbaşkanı adayı olarak göstermesini çok büyük bir centilmenlik olarak ifade etmiş ve bir daha Kılıçdaroğlu’na karşı –genel başkanlık bağlamında– aday olmayacağını da ileri sürmüştür.³⁵ Ancak İnce’nin bu söylemi-

33. “CHP’li Muharrem İnce: Gül’e Karşı Erdoğan’a Oy Veririm”, *Aydınlık*, 25 Nisan 2018.

34. Fahrettin Altun, “CHP Seçmenine Layık Görülen Bu mu?”, *Sabah*, 5 Mayıs 2018.

35. “Muharrem İnce: Bir Daha Kılıçdaroğlu’na Karşı Aday Olmam!”, *Habertürk*, 17 Mayıs 2018.

nin de geçici bir hamle olarak değerlendirilmesi mümkündür. Nitekim CHP lideri Kılıçdaroğlu tarafından hazırlanan ve 21 Mayıs’ta açıklanan CHP milletvekili aday listelerinde İnce’ye yakın isimlerin yer bulamaması İnce’nin tepkisini çekmiş ve bir gerilime yol açmıştır.

Muharrem İnce’nin Seçim Stratejisi ve Söylemleri

Muharrem İnce CHP’nin cumhurbaşkanı adayı olmasının ardından hızlı bir şekilde 73 ilde gerçekleştirmeyi hedeflediği mitinglere başlamıştır. Yerli³⁶ ve yabancı³⁷ medyadan –aksini iddia etmesine rağmen– önemli ölçüde destek gören Muharrem İnce’nin seçim stratejisini iki temel faktör etrafında ele almak mümkündür: söylemler ve vaatler. Bu açıdan bütünsellikten uzak taktiksel ve popülizm yoğunluklu bir siyasi konsept karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede öncelikle İnce’nin gerçekleştirdiği mitinglerde ve genel olarak seçim sürecinde başvurduğu söylemlere odaklanılacaktır. Ayrıca İnce’nin 19 Mayıs’ta kamuoyu ile paylaştığı ve cumhurbaşkanı seçilmesi durumunda hayata geçirmeyi hedeflediği vaatlere yer verilen seçim manifestosu değerlendirilecektir.

Muharrem İnce’nin gerçekleştirdiği mitingler, seçim kampanyası süresince verdiği röportajlar ve katıldığı canlı televizyon yayınların-

36. Hasan Cemal, “Muharrem İnce’nin Barış ve Demokrasi için Zincirleri Kırabiliriz Sözüne Katılıyorum!”, T24, 24 Mayıs 2018, <http://t24.com.tr/yazarlar/hasan-cemal/muharrem-incenin-baris-ve-demokrasi-icin-zincirleri-kirabiliriz-sozune-katiliyorum,19767>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018); Burak Tatari ve Gökçe Çiçek Köseadağı, “Kadri Gürsel: ‘Muharrem İnce’yi Beklentilerimin Ötesinde Çok Başarılı Buluyorum””, *Medyascope.tv*, 19 Mayıs 2018, <http://medyascope.tv/2018/05/19/kadri-gursel-muharrem-inceyi-beklentilerimin-otesinde-cok-basarili-buluyorum>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018); Emre Kongar, “Vurun CHP’ye”, *Cumhuriyet*, 22 Mayıs 2018; “Ayşenur Arslan: Muharrem İnce, Dostunu Düşmanını Şaşırttı”, *Diken*, 19 Mayıs 2018, <http://www.diken.com.tr/aysenur-arslan-muharrem-ince-dostunu-dusmanini-sasirtti>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

37. “Türkischer Sozialdemokrat im Bild-Interview: Erdoğan Hat Alles Erreicht, um die Türkei zu Vernichten”, *Bild*, 30 Mayıs 2018; Frank Nordhausen, “Starker Konkurrent für Erdogan”, *Frankfurter Rundschau*, 4 Mayıs 2018.

da benimsediği strateji bütünlükten yoksundur. Bu stratejiyi farklı çevrelerin beklentilerini aşgari düzeyde karşılama isteğinin yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Bu nedenle İnce zaman zaman CHP’de kendisine yakın duran ulusalcı tabanın geleneksel hassasiyetlerinin bile dışına çıkan söylemlere başvurmuştur. İnce yaptığı bazı açıklamalarda CHP’nin katı seküler pozisyonuyla örtüşmeyen söylem geliştirmiş ve Kürt meselesine ilişkin parti tabanının takındığı geleneksel bakış açısının haricinde bir arayış içinde olmuştur. Ancak bilinçli bir şekilde çerçevesi netleştirilmeyen ve yüzeysel vaatlerin öne çıkarıldığı bir söylem tercih edilmiştir.

Esasen İnce’nin Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin öngördüğü yüzde 50+1 koşulunu gözeterek partisinin kemik seçmen kitlesinin yanı sıra muhafazakar seçmen ve milliyetçi Kürt seçmene de ulaşmak gayretiyle hareket ettiği söylenebilir. Ancak İnce bu tercihlerin beraberinde getirdiği söylemsel “tavizleri” CHP tabanına izah etmekte zorlanmaktadır. Bilhassa CHP’nin başörtüsü konusundaki geleneksel ve dışlayıcı seküler pozisyonuyla ters düşen söylemini kendi tabanına izah etmekten kaçınmaktadır. Bununla birlikte İnce başörtüsü konusunda söylem düzeyindeki tavizlerini popülist çıkışlarıyla (örneğin mülteci meselesine yönelik söylemi) dengelemeye çalışmaktadır.

Muharrem İnce’nin Muhafazakar Seçmene Yaklaşımı

Muharrem İnce’nin muhafazakar ve mütedeyyin seçmene yönelik hamlesi son derece dikkat çekicidir. AK Parti iktidarları döneminde çözüme kavuşturulan başörtüsü yasağına ilişkin İnce’nin seçimlerden önceki pozisyonunun CHP’nin geleneksel katı seküler yaklaşımıyla uyumlu olduğu hatırlanmaktadır. Örneğin İnce 2008’de AK Parti ve MHP’nin birlikte ortaya koyduğu başörtüsü yasağının kaldırılmasıyla ilgili düzenlemeye “Kadınların başını kapatacağınıza erkeklerin gözlerini kapatın” gibi bir

yaklaşımla itiraz etmiştir.³⁸ Yine Muharrem İnce 2014’te AK Parti hükümetinin temel eğitim kurumlarında başörtüsünü serbest bırakma kararını “Cumhuriyet’e meydan okumak” olarak değerlendirmiştir.³⁹

İnce gerçekleştirdiği Hakkari ve Rize mitinglerinde kendisiyle ilgili toplumda var olan algıyı kırmak için “Muhafazakar insanlara diyorlar ki Muharrem İnce cumhurbaşkanı olursa bunlar başörtümüze karıştır. Benim kız kardeşim kırk senedir başörtüsü takıyor. Size 13. Cumhurbaşkanı aday olarak söz veriyorum bu konu kapanmıştır. İster sokakta ister evde ister devlette tak nerede istiyorsan orada tak” ifadelerini kullanmıştır.⁴⁰ 2013’te başörtüsü takılmasının özgürlük değil “özgürlükten vazgeçiş”⁴¹ olduğunu belirten Muharrem İnce’nin 2018’de bu meselenin “kapandığını” ileri sürmesine rağmen –CHP’nin muhafazakar ve dindarlara ilişkin dışlayıcı tutumu göz önünde bulundurulduğunda– İnce’nin söylemlerinin güven sorununu tam anlamıyla ortadan kaldırdığı söylenebilir. CHP’nin bu yönde kurumsal bir hesaplaşmaya gitmeyişi, İnce’nin AK Parti tarafından sonlandırılmış sorunlar üzerinden kısa vadeli ve pragmatik söylemlere başvurduğu algısını pekiştirmekte ve iktidara geldiği takdirde yeniden başörtüsü konusunun sorunsallaştırılacağı korkusuna sebep olmaktadır.⁴² Muhafazakar

38. Enes Bayraklı, “Muharrem İnce Başörtüsü Yasağına Gerçekten Karşı mı?”, Fikriyat, 20 Mayıs 2018, <http://www.fikriyat.com/yazarlar/enes-bayrakli/2018/05/20/muharrem-ince-basortusu-yasagina-gerçekten-karsi-mi>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

39. “‘Aldığınız Karar Cumhuriyet’e Meydan Okumaktır’”, *Cumhuriyet*, 25 Eylül 2014.

40. “Muharrem İnce’den ‘Başörtüsü’ Açıklaması”, *TimeTurk*, 11 Mayıs 2018.

41. “Muharrem İnce’den Tepki Toplayan Başörtüsü Çıkışı”, *En Son Haber*, 30 Ekim 2013, <http://www.ensonhaber.com/muharrem-ince-den-tepki-toplayan-basortusu-cikisi-2013-10-30.html>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

42. Enes Bayraklı, “Başörtüsü Yasağının Yeniden Gelmesi Gerçekten Mümkün Değil mi?”, Fikriyat, 25 Mayıs 2018, <http://www.fikriyat.com/yazarlar/enes-bayrakli/2018/05/25/basortusu-yasagin-in-yeniden-gelmesi-gerçekten-mumkun-degil-mi>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

seçmenin beklentisi olan kapsamlı öz eleştiri ve hesaplaşmaya gidilmediği ve inandırıcılığı yüksek bir güvence verilmediği takdirde CHP'nin herhangi bir adayının Türkiye'de muhafazakar seçimde sahici bir karşılık bulması oldukça zordur.

Muharrem İnce'nin Kürt Meselesine Yönelik Yaklaşımı

Muharrem İnce'nin söylemlerinde ön plana çıkan bir diğer husus Kürt meselesi ve milliyetçi Kürt seçmene yönelik takındığı pragmatik yaklaşımdır. Muharrem İnce seçim kampanyasında partisinde yer alan Sezgin Tanrıkulu ve Eren Erdem gibi HDP'ye yakın milletvekillerine benzer söylemler geliştirmiştir.⁴³ Milliyetçi Kürt seçmene yönelik yaklaşımı bağlamında ise Edirne'de tutuklu bulunan Demirtaş'ı da ziyaret etmesi ve kendisinin serbest bırakılmasını talep etmesi oldukça dikkat çekicidir.⁴⁴

Genel olarak İnce'nin Kürt seçmene somut vaatlerden ziyade HDP'nin cumhurbaşkanı adayı Selahattin Demirtaş ve sol Kemalist çevrelerin de yüzeysel olarak ele aldığı barış, adalet ve refah odaklı temalarla hitap ettiği görülmektedir. Örneğin İnce Kürt meselesini ekonomik ve siyasi olmasının yanı sıra bir "siyasi ahlak sorunu"⁴⁵ olarak tanımlasa da bu konudaki somut hedeflerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymamaktadır. Ana dil konusunda genel olarak yürürlükteki uygulamayı yani öncelikle resmi dil olarak Türkçenin öğretileceğini belirten İnce bunun yanı sıra ana dilin de öğretileceğini ileri sürmektedir. Geleneksel CHP söyleminden ayrılan bu vaadin

43. "Dört CHP'li Vekilden Çağrı: Demirtaş Serbest Bırakılsın!", Gazete Duvar, 5 Mayıs 2018, <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/05/05/uc-chpli-vekilden-cagri-demirtas-serbest-birakilsin>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

44. Hilmi Hacaloğlu, "Muharrem İnce'den Çağrı: 'Demirtaş' Hapiste Tutmayın", Amerika'nın Sesi, 5 Mayıs 2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/muharrem-ince-den-cagri-demirtasi-hapiste-tutmayin/4380982.html>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

45. "İnce Hakkari'de: Kürt Sorunu Bir Ahlak Sorunudur", *Habertürk*, 10 Mayıs 2018; "İnce: Kürt Sorunu Siyasi Ahlak Sorunudur!", fox.com.tr, 16 Mayıs 2018.

parti tabanında olumlu karşılınıp karşılanmayacağına belirsizliği ve endişesi nedeniyle uluslararası dillerin de öğretileceği deklare edilmiştir. Bu yine bir söylemsel denge kurma çabasına işaret etmektedir.⁴⁶

Türkiye'deki tüm kesimlerin genel olarak siyasallaşmış olduğu gerçeği de dikkate alındığında Muharrem İnce'nin bu tür söylemlerle HDP seçmeninden oy alabilmesi oldukça sınırlı kalacaktır. İnce'nin ulusalcı bir CHP'li olarak bilinmesi ve CHP'nin Çözüm Süreci'ni açık bir şekilde "ihamet" olarak tanımlaması İnce'nin bu söylemlerinin oya dönüşme ihtimalini zorlaştırmaktadır.⁴⁷ İnce'nin bu söyleme olası bir ikinci turda HDP seçmeninden oy alabilme umuduyla başvurduğunu söylemek mümkündür. Ancak böyle bir durumda dahi HDP seçmeninin İnce'ye yönelmesinin zorluğunun yanı sıra HDP yanlısı söylemlerde ısrarcı olunması bu defa CHP ve hatta İYİ Parti'nin ulusalcı/milliyetçi tabanlarının İnce'den uzaklaşması riskini ortaya çıkarmaktadır.⁴⁸

Muharrem İnce Tipi Popülizm

Muharrem İnce tarafından muhafazakarlara ve HDP seçmenine yönelik sıklıkla başvurulan söylemlerin CHP'nin geleneksel tabanında taviz olarak algılandığı söylenebilir. Buna karşılık İnce'nin kendi tabanına yönelik başvurduğu belirgin yöntem popülizmdir. Bu doğrultuda Muharrem İnce ve genel olarak CHP öncelikle Suriye'deki iç savaş sebebiyle Türkiye'ye sığınanları seçim süresince sıklıkla konu ederek hükümetin bu konudaki politikasını eleştirmiştir. İnce "4 milyon Suriyeliye 40 milyar dolar harcadık. O

46. CNN Türk canlı yayın konuğu, 24 Mayıs 2018.

47. İsmail Çağlar, "İnce, Kürt Seçmeninden Oy Alma Hususunda Sıkıntı Yaşayabilir", YouTube, 14 Mayıs 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=BbNsEJud4nc>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

48. Hüseyin Alptekin, "İnce's Dilemma in His Appeal to the Kurdish Constituency", *The New Turkey*, 12 Mayıs 2018, <https://thenewturkey.org/inces-dilemma-in-his-appeal-to-the-kurdish-constituency>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

paraya konut yapsaydık, 2 milyon konut yapardık” değerlendirmelerinde bulunmuştur. İnce bu söylemi Suriyelilerin Türkiye’de bulunmalarını sorunsallaştırarak sürdürmüş, bayramda Suriye’ye giden ve sonrasında geri dönen mültecileri şu sözlerle eleştirmiştir: “Gidip kalabiliyorsan kal orada. Gittin mi bayram tatiline, kapatırım kapıyı, kalırsın orada. Burası aşevi mi? Benim vatanşım işsiz emekli geçinemiyor.”⁴⁹ Dolayısıyla İnce’nin mültecilerle ilgili sözleri CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun 16 Nisan referandumu öncesinde sıklıkla başvurduğu ve “Suriyeli mülteci almak vatana ihanettir” veya “Bizim gençlerimiz el-Bab’da şehit olur, onlar burada gezer eğlenirler” gibi söylemlerinden ayrılmamaktadır. Dolayısıyla Suriyeli mültecilere ilişkin pozisyonda bir devamlılıktan bahsetmek mümkündür.⁵⁰ Ancak yabancı düşmanlığı ve ötekileştirmeyi tetikleyebilecek bu tür popülist çıkışlar sosyal demokrat bir kurumsal kimliği iddiasıyla bir “yenilenme” arayışında olan CHP’yi daha çok Avrupa’daki aşırı sağcı partilerin güncel pozisyon ve söylemlerine yaklaştırmaktadır.⁵¹

Suriyeli mültecilerin yanı sıra İnce’nin öne çıkan diğer meselelerde de popülist bir tavır sergilediğini söylemek mümkündür. AK Parti iktidarını mevcut düzenin ve elit çevrelerin temsilcisi olmakla itham eden İnce kendisini toplumun sesi olarak konumlandığı bir kampanya geliştirmiştir. İnce CHP’nin bazı siyasi başarılar elde ettiği 1970’lerdeki sembol ve metaforlara yer vererek kendi tabanında bir konsolidasyon sağlamaya çalışsa da gençler, muhafazakarlar ve şehirli-egitimli seçmenler nezdinde bu söylemlerin sınırlı derecede etkili olduğu söylenebilir.

49. “Muharrem İnce: Bayrama Giden Suriyeli’yi Almam”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 2018.

50. Burhanettin Duran, “Popülizmin En Tehlikelisi”, *Sabah*, 26 Mayıs 2018.

51. M. Erkut Ayvaz, “Turkey’s Opposition Falling into the Trap of Populism”, *The New Turkey*, 30 Mayıs 2018, <https://thenewturkey.org/turkeys-opposition-falling-into-the-trap-of-populism>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

52. Örneğin İnce’nin bazı mitinglere “Bülent Ecevit kasketi”yle –tıpkı genel başkan seçildiğinde Kemal Kılıçdaroğlu’nun da başvurduğu şekilde– çıkmasının mitinge katılanlarda olumlu bir karşılığı olduysa da bu sembolik değeri yüksek ancak geniş kitleler nezdinde siyasi bir karşılığı olmayan tercihin önemli bir oy getirisi olacağı beklenmemelidir.

Popülist siyaset bağlamında köylülük ve yoksulluk vurgusunun da İnce tarafından sık sık başvurulan bir söylem olduğu görülmektedir. Kendisinin makam aracı olarak bisikleti tercih edeceğini açıklaması⁵³ bunun en bariz örneğidir. Ayrıca İnce çeşitli vesilelerle –CHP’nin kurumsal kimliği dikkate alındığında pek alışılageldik olmayan bir şekilde– dini sembol ve İslami ibadetleri mitinglerinde öne çıkarmaktadır.⁵⁴ Örneğin Muharrem İnce “abdestsiz sokağa çıkmışlığının olmadığı”nı belirtmesi ve her mitingine Ayet-el Kürsi okuyarak başladığını vurgulamasıyla geleneksel CHP söylemlerinden radikal bir şekilde ayrılmıştır.⁵⁵ Ancak bu söylemsel manevraların mütedeyyin kitlelerden oy alabilmek için yeterli olacağı şüphelidir. CHP’nin tarihsel bir devamlılığa dayanan katı seküler pozisyonunun etkisiyle ne Muharrem İnce ne de parti tarafından geçmişe yönelik samimi bir yüzleşmeye gidilmeyişine ise bu adımların inandırıcılığına dair şüpheleri giderememektedir.

52. Yunus Şahbaz, “İttifaklar, Popülizm ve Yeni Muhalif Söylem”, *Umran*, Sayı: 286, (Haziran 2018), s. 31-35.

53. “İnce Sahnede Makam Bisikletine Bindi”, *Sözcü*, 19 Mayıs 2018.

54. “Muharrem İnce Adaylığının Açıklanmasının Ardından Hacı Bayram’da Cuma Namazı Kılıp, 1. Meclis’e Gidecek!”, T24, 3 Mayıs 2018, <http://t24.com.tr/haber/muharrem-ince-adayliginin-aciklanmasinin-ardindan-haci-bayramda-cuma-namazi-kilip-1-meclise-gidecek,620107>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018); “Muharrem İnce’nin Katıldığı Toplu Açılışta Kur’an Okundu”, *En Son Haber*, 25 Mayıs 2018, <http://www.ensonhaber.com/muharrem-ince-katildigi-toplu-acilista-toplu-dua.html>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

55. İpek Özbe, “Muharrem İnce: Sol Gruptaydım, Lakabım Hacıydı”, *Hürriyet*, 28 Mayıs 2018.

Muharrem İnce CHP'nin kendi siyasi tabanı, muhafazakarlar ve milliyetçi Kürt seçmenin yanı sıra gençlere de odaklanarak somut vaatlerde bulunmuştur. İnce cumhurbaşkanı seçildiği takdirde gençlere 19 Mayıs ve 29 Ekim gibi resmi bayramlarda burs verileceğini açıklamıştır. İnce genel anlamda ekonomi odaklı vaatlere de ağırlık vererek bilhassa çiftçinin yükünü hafifletecek adımların atılacağını vurgulamıştır.

Yine geleneksel CHP çizgisinden farklılaşan bir diğer tutum dış politika söyleminde öne çıkmaktadır. Örneğin İsrail'in son olarak Mayıs'ta Gazze'de gerçekleştirdiği katliam sonrası açıklamalarda bulunan İnce İsrail'i kınayarak "İsrail dünyada yalnız kalmaya mahkum edilmelidir" gibi oldukça net bir çağrıda bulunmuştur.⁵⁶ Benzer bir tutumu Avrupa hükümetlerinin Türk siyasetçilerine seçim yasağı uygulamasına ilişkin de sergileyen İnce'nin uluslararası platformlarda karşı karşıya kalınan meydan okumalarda geçmişteki CHP tutumunun aksine hükümetin karşısında yer almamaya gayret ettiği söylenebilir.

Muharrem İnce'nin FETÖ ve PKK Konusunda Tutumu

Muharrem İnce'nin Türkiye'nin güvenlik ve terör sorunlarına yönelik öne çıkan söylemlerine bakıldığında PKK ve FETÖ'yle mücadeleye ilişkin somut vaatlerde bulunmaktan kaçındığı ve ağırlıklı olarak AK Parti'nin geçmişteki pozisyonlarını eleştiren bir söylem ürettiği görülmektedir. Bu bağlamda FETÖ konusunda hükümet ile girilen polemikler dışında İnce'nin söz konusu örgüt konusunda bir yol haritasına sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun FETÖ'yle ilgili yaklaşımıyla uyumlu bir şekilde Muhar-

rem İnce de terör ile mücadele politikasını ortaya koymak yerine AK Parti'nin uyguladığı mevcut terörle mücadele politikasını yüzeysel bir şekilde sorunsallaştırma yolunu tercih etmektedir.⁵⁷

FETÖ'ye ilişkin öne çıkan bir başka husus ise Gülen'in iadesiyle ilgili İnce'nin birbiriyle çelişen söylemleridir. İnce hem Amasya mitinginde⁵⁸ hem de bir TV programında⁵⁹ cumhurbaşkanı seçildiği takdirde ABD'den Fetullah Gülen'i iade etmesini isteyeceğini belirtmiş ve iade edilmediği takdirde ne yapacağına ilişkin "24 Aralık Noel, İncirlik'teki Amerikan askerleri Noel'i Washington'da kutlarlar" açıklamasında bulunmuştur. Bununla birlikte İnce daha sonra katıldığı TV programlarında "Kapatırım demedim. Amerikan askerleri Noel tatilini Amerika'da geçirirler dedim"⁶⁰ sözleriyle bu konudaki tutumunu revize etmiştir.

Muharrem İnce'nin Seçim Manifestosu

Geleneksel CHP kimliğinin dışında bir çerçeve çizmeye çalışan İnce "Gelecek Bildirgesi" adını verdiği seçim manifestosunu "3B" (Birlikte Başaracağız, Birlikte Büyüyeceğiz, Hakça Bölüşeceğiz) şeklinde formüleştirmiştir.⁶¹ 19 Mayıs 2018'de Samsun'da açıklanan manifestoda ekonomiden siyasete, hukuktan sağlığa, kamu yönetiminden çevre konularına kadar çeşitli alanlardaki vaatle-

57. Nebi Miş, "İnce'nin FETÖ ile Mücadele Stratejisi Böyle mi Olacak?", *Türkiye*, 19 Mayıs 2018.

58. "İnce: Gülen'i Vermezlerse İncirlik'teki ABD Askerleri Noel'i ABD'de Kutlar", *Aydınlık*, 17 Mayıs 2018.

59. "İnce: Fethullah Gülen'i İade Etmezlerse İncirlik Üssü'nü Kapatırım", *abcgazetesi.com*, 16 Mayıs 2018, <http://www.abcgazetesi.com/arsiv/muharrem-ince-fethullah-guleni-iade-etmezlerse-incirlik-ussunu-kapatirim/haber-86995>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

60. "Muharrem İnce DW Türkçe'nin Sorularını Yanıtladı", YouTube, 26 Mayıs 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=ZtCovvNm6II>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

61. Metin Erol ve Kevser Hülya Akdemir, "Cumhurbaşkanı Adaylarının Siyasal İletişim Stratejileri", *Sabah Perspektif*, 3 Haziran 2018.

56. Asuman Aranca, "İnce: İsrail Dünyada Yalnız Kalmaya Mahkum Edilmelidir", *Sözcü*, 15 Mayıs 2018.

re yer verilmiştir. İnce Cumhuriyet değerlerinin yeniden tesisi için hedeflenen politikaları hukuk, demokrasi, ekonomi, eğitim ve dış politika olmak üzere beş temel sütuna dayandıracağını açıklamıştır.⁶²

Muharrem İnce daha sonraki günlerde cumhurbaşkanı seçilirse 25 Haziran'da hemen parlamenter sisteme geri dönülemeyeceğini, bunun için öncelikle bir "restorasyon" sürecine gireceğini belirtmiştir. Dolayısıyla İnce'nin seçim manifestosunun bu doğrultuda ele alınması gerekmektedir. Bu manifesto 26 Mayıs'ta açıklanan CHP'nin seçim bildirgesine büyük ölçüde benzese de yürütme erkinin faaliyet alanlarına odaklı bir çerçeve üzerinde durulduğu ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine uyumlu bir yaklaşımla hazırlandığı da görülmektedir.

Manifestoda yer alan beş temel başlık ayrı ayrı ele alındığında hukuk başlığı altında öne çıkan husus OHAL'in kaldırılması vaadidir. İnce bu somut hedefi mitinglerde de sıklıkla dillendirmiştir. Demokrasi başlığında net bir tarih veya takvim belirtilmeksizin yeni ve çağdaş bir anayasa ile parlamenter rejimin oluşturulacağı vaadine yer verilmiştir. Yine demokrasi başlığı altında yerel yönetimlerin güçlendirileceği vurgulanırken tek bir cümle ile ve detaylandırmaksızın FETÖ, PKK, DEAŞ ve benzeri bütün terör örgütlerine karşı tavizsiz mücadele edileceği belirtilmektedir. Bu noktada FETÖ ve PKK ile mücadelenin 26 Mayıs'ta açıklanan CHP'nin seçim bildirgesinde hiç yer almadığını da dikkate almak gerekmektedir.

İnce'nin manifestosunda eğitim başlığına kapsamlı bir yer ayrılarak hem öğrencilere hem de eğitim verenlere yönelik ekonomik vaatler öne çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra yurt dışına yönelik yükseköğrenim hamlelerinde bulunula-

cağı vurgulanmıştır. Ancak simgesel bir şekilde 28 Şubat dönemiyle ilişkilendirilen sekiz yıllık kesintisiz eğitime dönüleceği vaadi de manifestoda yer bulmuştur.

Ekonomi alanında da önemli vaatlere yer verilirken başta demir yolu projesi olmak üzere çeşitli ulaşım projelerine işaret edilmiştir. AK Parti iktidarları dönemindeki ulaşım hamlelerinden ilham alınarak hazırlandığı anlaşılan bu başlıkta girişimciliğin teşvik edileceği, yoksulla zengin arasındaki makasın açılmasına son verileceği, Merkez Bankası para politikasının bağımsız bir şekilde uygulanacağı ve Türkiye'nin orta gelir tuzağından kurtarılacağı vurgulanmıştır. Ekonomi başlığında dikkat çeken diğer hedefler ise işsizlik rakamlarının beş yıl içerisinde yüzde 5'e düşürülmesi, milli gelirin ilk etapta 15 bin dolara çıkarılması ve ekonomik büyümenin yıllık en az yüzde 7 olmasıdır.

Muharrem İnce'nin seçim stratejisi bütünsellikten uzak taktiksel ve popülizm yoğunluklu bir siyasi konsept içermektedir.

Beşinci temel sütun olarak adlandırılan dış politika başlığı altında ise "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesinin geçerli olacağına işaret edilerek tüm dünya ülkeleriyle Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda ilişkilerin geliştirileceği belirtilmektedir. Kıbrıs'ta adil bir çözüme ulaşılması da dış politika başlığı altında yerini almıştır. Ayrıca bu başlık altında "kontrolden çıkmış bir göç politikası" sebebiyle Türkiye'deki mülteci sorununun insani bir yaklaşım ve milli çıkarlar doğrultusunda acilen çözüleceği vurgulanmıştır.

62. "İşte Muharrem İnce'nin Seçim Manifestosu", *Hürriyet*, 19 Mayıs 2018; "Muharrem İnce Seçim Manifestosunu Açıkladı: Kuvvetler Ayrılığına Dayalı Parlamenter Rejim", BBC Türkçe, 19 Mayıs 2018.

24 HAZİRAN MECLİS SEÇİMLERİNE DOĞRU CHP

16 Nisan referandumunda Anayasa değişikliklerinin kabul edilmesiyle yürütme ve yasama erkleri birbirinden net bir şekilde ayrılmış, seçimlerin eş zamanlı gerçekleştirilmesi sağlanmış ve TBMM'deki milletvekili sayısı 600'e çıkarılmıştır. Daha sonraki süreçte Türkiye'de partiler arasında ittifak yapılmasını yasal hale getiren düzenleme AK Parti ve MHP'nin inisiyatifiyle Meclise getirilmiş ve kabul edilmiştir. İttifak düzenlemesi partilerin kurumsal kimliklerini koruyarak ve ittifak yaparak seçimlere girmesine, bir ittifak içerisinde yer alan partiler için baraj sorununun ortadan kalkmasına ve küçük partilerin işlevselleşmesine imkan vermektedir. Dolayısıyla 24 Haziran'a giderken siyasal partiler gerek yeni sistemin yüzde 50+1 ve eş zamanlı seçim öngörülerini gerekse ittifak düzenlemesinin beraberinde getirdiği koşulları dikkate almak durumunda kalmışlardır. CHP'nin 24 Haziran'da gerçekleşecek meclis seçimlerine dair izlediği stratejinin de bu yeni dinamikleri gözettiği söylenebilir.

İttifak düzenlemesinin ardından AK Parti ve MHP tarafından Cumhur İttifakı kurulmuştur. Yeni sistem gereği Cumhur İttifakı'na karşı geniş katılımlı bir ittifak arayışı üzerinde duran ve "blok siyaseti" doğrultusunda lider bir konum arzulayan CHP ise milletvekili seçimleri için İYİ Parti, SP ve Demokrat Parti (DP) ile bir araya gelerek Millet İttifakı'nı oluşturmuştur. Böylece CHP Millet İttifakı'nda sağ partiler ile seçim iş birliği içerisine girmiştir. CHP arzu etmesine rağmen İYİ Parti'nin HDP'ye yönelik ideolojik direnci ve HDP ile ittifakın yaratacağı siyasi maliyet nedeniyle HDP'yi resmi olarak ittifak içerisine alamamıştır.

Bu bağlamda CHP'nin cumhurbaşkanı seçimi için Erdoğan'ı seçtirmemek üzerine kur-

duğu ana stratejiye⁶³ meclis seçimine yönelik iki temel hedef eklenmiştir. CHP açısından ilk hedef Millet İttifakı'nın mecliste çoğunluğu elde etmesidir. İkinci hedef ise mecliste çoğunluğun kazanılması durumunda oluşacak bölünmüş hükümete (*divided government*) yoğunlaşarak kamuoyunu yeni sistemin –öne sürülenin aksine– krizleri sonlandırmadığına ikna etmektir.⁶⁴

Millet İttifakı ve Sıfır Baraj Projesi

CHP cumhurbaşkanı ortak adayı olarak Abdullah Gül isminde sağlayamadığı ittifakı kısmen de olsa meclis seçimine ilişkin arayışlarda hayata geçirebilmiştir. CHP yönetimi HDP'nin de geniş katılımlı bir ittifaka dahil edilmesini istese de bunu başaramamıştır. Böylece yalnızca CHP, İYİ Parti, SP ve DP arasında meclis seçimlerine yönelik Millet İttifakı kurulabilmiştir. CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu Millet İttifakı'nın oluşturulmasına ilişkin dört temel neden dile getirmiştir: Öncelikle yüzde 10 barajına yönelik bir "sıfır baraj ittifakı" kurmak, ikincisi seçme hakkı üzerindeki tüm engelleri kaldırmak.⁶⁵ Diğer nedenleri ise demokrasi kültürünü geliştirmek ve kutuplaşmaya son vermek olarak tanımlayan Kılıçdaroğlu söz konusu dört partiyi içeriksel ve ideolojik açıdan ne tür hususların bir araya getirdiğine seçim süreci boyunca somut bir şekilde değinmemiştir.

"Hayır bloku" nun somutlaştırılamaması ve HDP'nin Millet İttifakı'na dahil edilmemesine –sıfır baraj ittifakına yönelik oldukça olumlu

63. Abdulkadir Selvi, "Seçmen Tercihlerinde Ekonomi ve Özgürlüklerin Etkisi", *Hürriyet*, 23 Mayıs 2018.

64. Mehmed Zahid Sobacı, "Her Zaman Kaybettiren Strateji: Erdoğan Karşıtlığı", *Star Açık Görüş*, 13 Mayıs 2018.

65. "CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, CHP'nin Cumhurbaşkanlığı Adayının Muharrem İnce Olduğunu Açıkladı", *CHP*, 4 Mayıs 2018, <http://ekonomi.chp.org.tr/Haberler/38/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-chpn-cumhurbaskani-adayinin-muharrem-ince-oldugunu-acikladi-04-mayis-2018-70522.aspx>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

ve istekli yaklaşan⁶⁶– HDP’li siyasilerden oldukça sert tepkiler gelmiştir. Örneğin HDP Grup Başkanvekili Filiz Kerestecioğlu’nun “Türkiye’de iki sağ ittifak yarışacak”⁶⁷ sözlerinin yanı sıra Selahattin Demirtaş’ın “HDP’siz bir ittifak, olsa olsa dar çıkarlar için birbirlerinden yararlanma amacıyla kurulmuş ilkesiz bir ittifaktır” değerlendirmeleri bu bağlamda düşünülmelidir. Aynı şekilde HDP’ye yakın isimler de ittifaka yönelik CHP’ye eleştiri yöneltirken HDP’nin de dahil olduğu bir ittifakla meclisteki çoğunluğu elde etmek yerine küçük partilerle ittifak kurulmasının oy kaybına yol açacağı ileri sürülmüştür.⁶⁸

Millet İttifakı üzerine düşünüldüğünde aslında milliyetçi Kürt siyasetindeki oy potansiyeli dışında HDP’nin bu ittifakta yer alması ihtimalini açıklayacak herhangi bir neden veya ilke söz konusu değildir. Benzer şekilde bu ittifak çerçevesinde CHP, SP, İYİ Parti ve DP’nin genel politikalarındaki bir uyumdan veya fikri geçişkenlikten de bahsetmek son derece zordur. Nitekim söz konusu dört partinin seçmen sosyolojisi, genel politika ve yaklaşımları karşılaştırıldığında derin fikir ayrılıklarının olduğu ve daha çok “karşıtlık siyaseti” üzerinden bir birlikteliğin sağlandığı tespit edilmektedir.⁶⁹ En güncel örnek olarak bu ayrışmanın kendisini HDP’ye yönelik yaklaşımda dahi belli etmesi ittifakın kapsamlı ilkelerden ziyade yukarıda da gösterilen iki temel motivasyondan beslendiği gerçeğini kuvvetlendirmektedir. Bu husus dört partinin özellikle parti programları, ideolojik pozisyonları, dış politika pers-

pektifleri ve toplumsal tabanları kıyaslandığında daha net anlaşılmaktadır.⁷⁰

CHP’nin Milletvekili Adayları

CHP’de 30 Nisan’da başlayan milletvekili aday adaylığı süreci 7 Mayıs’ta sona ermiştir. Başvuru süreci sonunda 2 bin 319 kişi CHP’ye aday adaylık başvurusunda bulunurken bunların 1.706’sını erkek, 613’ünü de kadın aday adayları oluşturmuştur. 7 Haziran seçimleri öncesinde aday adaylık başvurularındaki sayı 2 bin 822⁷¹ iken 1 Kasım genel seçimlerinde bu rakam 1.644’e⁷² kadar gerilemiştir.

24 Haziran seçimlerine ilişkin aday belirleme yöntemindeki temel değişiklik 2011 genel seçimlerindeki gibi ön seçimlerin tercih edilmesidir. Seçim takviminin sıkışık olması nedeniyle 24 Haziran sürecinde dikkate alınmayan ön seçim modeli bazı il teşkilatları ve yerel basında yüksek sesle eleştirilmiştir.⁷³ Bu noktada belirtilmelidir ki Şubat’ta yapılan tüzük kurultayı sürecinde Kılıçdaroğlu’nun genel merkezi ve genel başkanlığını güçlendirme eğiliminde olduğu ve ön seçimi kaldıracağı da konuşulmuştur. Adayları belirlemede ön seçim yönteminin kullanılmaması Kılıçdaroğlu’nun domine ettiği aday belirleme sürecinde etkili olmuş ve muhalif ve Kılıçdaroğlu çizgisiyle uyumsuz kişiler bu yolla daha sorunsuz bir şekilde liste dışı bırakılabilmıştır.

600 milletvekilinden oluşan aday listesini belirleme sürecinde yoğun bir mesai harcayan CHP lideri partisinin MYK’sı ile bir araya gelecek listenin netleşmesini sağlamıştır. Milletvekili

66. Hüseyin Şimşek, “HDP’den İttifak Yorumu: Ezberi Bozalım”, *BirGün*, 21 Nisan 2018.

67. “HDP: CHP’nin Sol Seçmenine Yazık, Türkiye’de İki Sağ İttifak Yarışacak”, *BBC Türkçe*, 2 Mayıs 2018.

68. “Tark Ziya Ekinci: CHP’nin Sağ İttifakı Son Darbe Oldu”, *Gazete Duvar*, 3 Mayıs 2018, <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2018/05/03/tarik-ziya-ekinci-chpnin-sag-ittifaki-son-darbe-oldu>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

69. Hazal Duran, “A Superficial Alliance Between the Opposition Parties?”, *The New Turkey*, 26 Mayıs 2018, <https://thenewturkey.org/a-superficial-alliance-between-the-opposition-parties>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

70. Yusuf Özkır, “4 Benzemizin Çelişkiler İttifakı”, *Star Açık Görüş*, 27 Mayıs 2018.

71. “CHP’den Aday Adaylığı için 2 Bin 822 Kişi Başvurdu”, *Hürriyet*, 2 Mart 2015.

72. “CHP’ye 1 Kasım için Bin 644 Aday Adayı Başvurdu”, *Radikal*, 8 Eylül 2015.

73. “CHP’de Ön Seçim Tartışması”, *Demokrat Kocaeli*, 20 Nisan 2018, <http://www.demokratkocaeli.com/haber/13154/chpde-on-secim-tartismasi.html>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018); “CHP’de Yeni Tüzük Şekillendi: Daha Az Ön Seçim”, *Diken*, 27 Şubat 2018, <http://www.diken.com.tr/chpde-yeni-tuzuk-sekillendi-daha-az-on-secim>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

aday listesinin Parti Meclisinden onay almasını müteakip 21 Mayıs'ta milletvekili adayları YSK'ya iletilmiştir. Adayların belirlenme sürecinde Kılıçdaroğlu tarafından bazı kriterlerin dikkate alındığı ileri sürülmüş ve geride bırakılan dönemde gösterilen performans, verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediği, görevli olunan komisyon toplantılarına katılım, sahadan gelen raporlar, referandumda sahada gösterilen yararlılık ve parti disiplinine uyum bu kriterlere örnek olarak gösterilmiştir.⁷⁴

Açıklanan milletvekili aday listelerinde mevcut 131 CHP milletvekilinden 60 isim yer almazken kadın ve genç adayların sayısındaki azlığın yanı sıra kadınların listelerin son sıralarında yer bulabilmeleri dikkat çekmiştir. Genel olarak –CHP'ye yakın medya da dahil– aday listelerinin seçmen nezdinde heyecana yol açmadığı ve iktidara alternatif ortaya koymadığı yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.⁷⁵

Listelere yönelik eleştiriler ise CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı adaylığına karşı çıkan CHP'lileri,⁷⁶ Muharrem İnce'ye yakın milletvekillerini, muhalif eğilimli ve kurultay çağrısında bulunan Mustafa Balbay gibi isimleri ve retoriği güçlü ancak bunun dışında bir etkisi olmayan Barış Yarkadaş gibi kişileri⁷⁷ tasfiye ettiği yönündedir. Ayrıca istifa edip İYİ Parti'ye geçen ve kısa bir süre sonra CHP'ye geri dönen 15 milletvekilinin listelerde yer bulmaları dikkat çekmiştir. Yine Abdüllatif Şener'in CHP Konya birinci sıra milletvekili adayı gösterilmesine de CHP'nin yerel teşkilatından büyük tepki gelmiştir.⁷⁸ Do-

layısıyla Kılıçdaroğlu'nun yaptığı milletvekili adayları listesi her yönüyle tartışma konusu olmuş ve tepki ile karşılanmıştır. Kılıçdaroğlu ise listelerdeki tasfiyelere yönelik eleştirileri bir “kan değişimine ihtiyaç olduğu” sözleriyle gerekçelendirmiş ve kendisine yakın isimlerin de listede yer almadığını ileri sürmüştür.⁷⁹

Kendisine yakın isimlere listede yer verilmesini en azından cumhurbaşkanı seçim sürecince sorunsallaştırmaktan kaçınan ve çok ciddi ve somut bir tepki vermeyen Muharrem İnce listelerde olmayan isimlerin her şeye rağmen kendisinin seçimlerde başarı göstermesi için çalıştıklarına ve bizzat mitinglerde bulduklarına işaret etmekle yetinmiştir.⁸⁰

CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun milletvekilleri listelerinde kendisine muhalif unsurların bir kısmına yer vermemesi partinin geleceğine yönelik attığı taktiksel⁸¹ bir adımdır. Özellikle son kurultay ve cumhurbaşkanı adayını belirleme süreçlerinde partinin kontrolü zor fraksiyonlarından eleştiriler alan Kılıçdaroğlu 24 Haziran sonrası oluşabilecek yeni bir meydan okuma ihtimaline karşı daha az sorun yaratacak ve kontrol edilebilir listelerde karar kılmıştır.⁸²

Ayrıca milletvekili aday listelerinde bazı “solcu adaylar” a da yer verilmemesi CHP tabanının bir kısmını HDP listelerindeki radikal solcu adaylara yönlendirme ve HDP'nin barajı aşmasını sağlama hedefiyle ilişkilendirilmektedir.⁸³ Bununla birlikte partinin sol kanadının tamamıyla tasfiye edildiği iddialarının tam anlamıyla gerçeklerle örtüşmediği söylenebilir. Her ne ka-

74. Serpil Çevikcan, “Çevre Sokak'ta Liste Mesaisi”, *Milliyet*, 18 Mayıs 2018.

75. Çiğdem Toker, “Denklem Yine Değişecek”, *Cumhuriyet*, 22 Mayıs 2018.

76. “CHP Listesine Giremeyenlerden İlk Tepkiler: Gül'e İtiraz Eden Kim Varsa Liste Dışı Kalmıştır”, *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 2018.

77. Muharrem Sarıkaya, “İdeoloji, Listeye Yenik Düştü”, *Habertürk*, 22 Mayıs 2018.

78. “CHP'de, Abdüllatif Şener'in Adaylığına Tepki: Bu Kararı Tanıyamıyoruz”, *Akşam*, 21 Mayıs 2018.

79. Hande Fırat, “Bana Yakın Olup Listede Olmayan da Var”, *Hürriyet*, 23 Mayıs 2018.

80. “Muharrem İnce: Eğitimde 1+8+4 Sistemi Olacak”, *Sözcü*, 24 Mayıs 2018.

81. Nebi Miş, “CHP'de Kavga Büyüyecek”, *Türkiye*, 22 Mayıs 2018.

82. Burhanettin Duran, “Kılıçdaroğlu Kontrol Edilmesi Kolay Bir Liste Kurmaya Çalışmış”, SETA, 23 Mayıs 2018, <https://www.setav.org/kilicdaroglu-kontrol-edilmesi-kolay-bir-liste-kurmaya-calismis>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

83. Mehmet Hakan Kekeç, “Karşı İttifakın Gizli Partneri: HDP”, *Star Açık Görüş*, 26 Mayıs 2018.

dar İlhan Cihaner, Zeynep Altıok, Musa Çam ve Hilmi Yarayıcı gibi isimler liste dışı bırakılmışsa da milletvekili listelerindeki genel kitlenin hala Kemalist/ulusalcı ve sol bloktan gelen isimlerden oluştuğu vurgulanmalıdır.⁸⁴

Bu aktarılanlar CHP’de Kılıçdaroğlu’nun milletvekili aday listelerini iki motivasyonla hazırladığını göstermektedir: i) HDP’nin de barajı geçmesini gözeterek şekilde mecliste çoğunluğu elde etmek, ii) Seçimlerin ardından olası bir parti içi muhalefete karşı genel başkanlık koltuğunu korumak. Bu ikinci motivasyonda Kılıçdaroğlu, İnce’nin cumhurbaşkanı seçiminde başarısız olsa dahi CHP’nin meclis seçimlerinde aldığı oydan daha fazla oy alma ihtimalini gözetmektedir.

CHP’nin Seçim Bildirgesi

Seçim sloganını “Millet için Geliyoruz” olarak belirleyen ve “Millet İttifakı”nı söylemine entegre eden parti geçmiş yıllardaki bildirgelerden içerik olarak farklılaşan ancak tartışmaları da beraberinde getiren 230 sayfalık bir metin ile seçmen karşısına çıkmıştır. CHP 26 Mayıs’ta açıklanan seçim bildirgesinde Türkiye’nin beş temel sorununa odaklanan bir çerçeveye sunmaktadır. Bunlar demokrasi, ekonomi, eğitim, toplumsal barış ve dış politikadır.⁸⁵

Bildirgede geçmiş yıllarda olduğu gibi ekonomi vaatlerinin öne çıkarılması ve dar gelirli vatandaşların sorunlarının altının çizilmesi dikkat çekmektedir. Örneğin asgari ücretin 2 bin 200 TL’ye yükseltileceği, yaklaşık dört milyon kişiye istihdam yaratılacağı, 180 bin öğretmenin atamasının gerçekleştirileceği, döviz konusunda istikrarın sağlanacağı, yoksullukla mücadele edileceği, emekli, memur ve işçiye yönelik maddi kolaylıkların sağlanarak daha memnun edici bir hayata erişileceği vadedilmektedir. Yine çiftçiye yönelik sıfır faizli kredi vaatleri öne çıkarken Tür-

kiye’deki milli gelirin beş yıl içinde en az 15 bin dolara ulaştırılacağı belirtilmektedir.

Eğitim alanında Muharrem İnce’nin reform vaatlerine benzer bir yaklaşım sergileyen bildirgede bir darbe kurumu olarak tanımlanan YÖK’ün kaldırılacağı dikkat çekmektedir. Hukuk alanında yargıya güvenin tesis edilmesi gibi yüzeysel şekilde tanımlanan hedeflerin yanında OHAL’e son verileceği vaadine de bildirgede yer verilmektedir.

Dış politika alanında ise genel olarak Türkiye’nin çıkarları doğrultusunda politikaların geliştirileceği ifade edilmekte ancak bunun hangi enstrümanlarla ve ne gibi somut hedefler doğrultusunda gerçekleştirileceği net olarak belirtilmemektedir.⁸⁶ Benzer bir yüzeysellik CHP’nin parlamenter sisteme dönüş vadinin net olarak ele alınmayışında da kendini göstermekte ve sadece bir cümlede “parlamenter demokrasi” terimine değinilmektedir.⁸⁷ Muharrem İnce’nin şayet cumhurbaşkanı seçilirse derhal parlamenter sisteme dönüşmeyeceğini ve iki yıllık bir restorasyon sürecine ihtiyaç duyulacağını belirtmesi, dolayısıyla CHP’nin en azından bir müddet CHP’li bir cumhurbaşkanının başında bulunduğu yürütme ile iktidar olmak isteğini ortaya koyması bildirgedeki parlamenter sisteme dönüş projeksiyonunun soyut kalmasını anlaşılır kılmaktadır. Ancak bu bakış açısının CHP ve İnce’nin söylemine girmesi bir diğer muhalefet partisi olan İYİ Parti’yi harekete geçirmiş, CHP’ye parlamenter sisteme dönüş için yol haritasının belirlenmesi gerektiği çağrısında bulunmuş ve iki liderin bir araya gelmesine neden olmuştur.⁸⁸

Kamuoyunun dikkatini çeken bir diğer husus bildirgenin Kürt meselesiyle ilgili yaklaşımıdır. Bu bağlamda ana dilde eğitim hakkı konusundaki yaklaşımın yanı sıra Nevruz’un resmi

84. Hazal Duran, “CHP’de Aday Listesi Depremi”, *Sabah*, 26 Mayıs 2018.

85. “Türkiye’nin 5 Temel Sorununu Çözeceğiz”, *AA*, 26 Mayıs 2018.

86. Fahrettin Altun, “CHP’nin ‘Türkiye Dış Politikada Öngörülebilir Olma Özelliğini Kaybetti’ İfadesi ‘Bağımsızlık’ Demek”, YouTube, 1 Haziran 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=KG1hQQ5ONn0>, (Erişim tarihi: 21 Haziran 2018).

87. “Millet için Geliyoruz”, *CHP Seçim Bildirgesi 2018*, s. 51.

88. Burhanettin Duran, “Son Haftanın Kıpırma Konusu”, *Sabah*, 5 Haziran 2018.

tatil olması, terörle mücadelede önemli bir enstrüman işlevi gören koruculuğun kaldırılması, yer ve yörelerin özgün isimlerinin iade edilmesi ve tartışmalı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na Türkiye'nin koyduğu çekincelerin kaldırılması vaatleri partiye yönelik uzun süredir dile getirilen "HDP'lileşme" yönündeki değerlendirmelere⁸⁹ yeni bir boyut kazandırmıştır.

Kürt meselesini dört yılda dört temel ilke bazında çözeceğini belirten CHP lideri Kılıçdaroğlu bu sürecin şeffaf işleyeceği hususunun altını çizerek çözüm yeri olarak Meclisi işaret etmektedir. Ancak Kürt meselesine dair çerçeveselendirilmiş somut bir süreç projeksiyonuna yer verilmemiştir. Ayrıca CHP'nin ulusalcı kanadını temsil eden eski kurmaylarının tepkisini çeken milliyetçi Kürt seçmene yönelik bu vaatlerin partinin programıyla uyumadığı eleştirilerine neden olmuştur.

Bildirgede öne çıkan diğer husus "FETÖ" kelimesinin metinde tek bir kez bile geçmemesi⁹⁰ ve "15 Temmuz" ifadesine de olumsuz bağlamda yalnızca bir kez yer verilmesidir. FETÖ'ye değinilmemesine rağmen iktidar partisine yönelik "20 Temmuz darbesi" ithamlarına başvurulmuştur. CHP'nin seçim bildirgesinde Cumhuriyet Türkiye'si'nin en önemli iç tehditlerinden birini teşkil eden FETÖ terörüyle nasıl bir mücadele öngörüldüğüne hiçbir şekilde yer verilmemekte⁹¹ ve PKK terörüne dair tek bir cümle bile bulunmamaktadır.

Aynı şekilde "İslam" kelimesinin de yalnızca bir kez bildirgede yer alması, bunun da Avrupalı popülist ve aşırı sağcı partilerin bildirelerinde olduğu gibi⁹² radikalizm ile irtibatlandırılması

dikkat çekmiştir. Ancak laiklikle ilgili çok sayıda atıf olduğu gözlenirken geçmiş seçimlerdeki "rejimin tehdit altında olduğu" yönündeki laikçi bir propaganda dili fazla öne çıkmamıştır.⁹³

Bu bağlamda bildirgeye genel olarak bakıldığında 1990'ları andırdığı ve Demirel-Çiller dönemindeki popülizm ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir.⁹⁴ Bunun yanı sıra iktidar tarafından yürütülmekte olan projelerin durdurulacağı anlamına gelen vaatler dikkat çekmektedir. Bununla birlikte CHP tarafından vadedilen hususların ne şekilde hayata geçirileceğine ve işaret edilen problemlerin somut bir şekilde nasıl çözüleceğine yer verilmemektedir. Kürt meselesine yönelik cüretkar olarak nitelendirilebilecek vaatlerin bizzat CHP tabanında sorgulanması bildirgenin popülist bir söylemlerle partinin geleneksel kodlarının dışına çıktığını yansıtmaktadır. Geçmiş yıllardaki bildireler dik-kate alındığında negatif siyaset dilinden uzaklaşma gayretleri olduğu, legal siyasetten yana tavır alınmaya çalışıldığı, popülizm temelli bir söylemlerle de olsa sosyal devlet odaklı vaatlere ağırlık verilmeye gayret edildiği söylenebilir.

SONUÇ

Türkiye'nin en köklü partisi konumundaki CHP'nin 2002'den sonraki sürecini iki döneme ayırmak gerekmektedir: Baykal liderliğinde 2002'de yeniden Meclise girerek on altı yıllık ana muhalefet konumunu pekiştiren CHP ve 2010'dan bu yana Kemal Kılıçdaroğlu tarafından yönetilen ve bir dönüşüm gerçekleştirmek isteyen CHP. Baykal sekiz yıllık genel başkanlığı süresince CHP'nin ana muhalefetteki konumunu pekiştirmesi haricinde ciddi bir siyasi başarı elde edememiş ve partinin siyaset alanını daraltarak vesayetçi reflekslere sıkışmasına sebep olmuştur. Bu sıkışıklık 2010'da göreve gelen Kılıçdaroğ-

89. Nebi Miş, "CHP'nin HDP'lileşme Serüveni", *Kriter*, Sayı: 16, (Eylül 2017); Burhanettin Duran, "CHP'nin Marjinalleşmesi Kimi İlgilendirir", *Sabah*, 3 Şubat 2018.

90. Nedim Şener, "Seçim Beyannameleri ve FETÖ", *Posta*, 28 Mayıs 2018.

91. Burhanettin Duran, "Beyannamelerde 15 Temmuz ve FETÖ Kriterleri", *Sabah*, 29 Mayıs 2018.

92. M. Erkut Ayvaz, "2017 Almanya Federal Meclis Seçimleri: Sağ Popülizmin Normalleşme Tehlikesi", *SETA Analiz*, Sayı: 216, (Eylül 2017).

93. Talha Köse, "Seçim Beyannamelerindeki Türkiye", *Star Açık Görüş*, 3 Haziran 2018.

94. Nebi Miş, "2002'den 2018'e CHP'nin Seçim Beyannameleri", *Türkiye*, 31 Mayıs 2018.

lu'nu "yeni" arayışlara sevk etmiş ancak yeni dönemde de partiyi dar bir alanın dışına taşımak hedefi başarılamamıştır. Kılıçdaroğlu'nun göreve gelişinden sonra "yenilenme" yönündeki bazı adımlara karşı konumlarını henüz kaybetmemiş olan Baykal kadroları ciddi bir direnç göstermiştir. Buna rağmen Kılıçdaroğlu dönemi CHP'nin toplumun taleplerine biraz daha duyarlı olmasını sağlayarak dezavantajlı kesimlerin ekonomik beklentilerine daha sosyal demokrat bir perspektiften yaklaşmasına imkan tanımıştır. Bu yaklaşımın seçim bildirgelerine de yansımaları partinin geleneksel oy oranından 5-6 puan fazla oy almasını sağlamıştır.

Ancak CHP vesayetçi reflekslerden bir kopuş gerçekleştirilememiştir. Bilhassa 2013 Gezi Parkı Şiddet Eylemleri, 17-25 Aralık FETÖ operasyonları ve benzeri siyaset dışı kalkışmalarda yine kendini siyaset dışı aktörler yanında konumlandırmıştır. Ayrıca CHP'nin bu süreçlerde yeniden negatif siyaset diline dönmesi örneğin 15 Temmuz FETÖ darbe girişimi sonrası oluşturulan "uzlaşmacı ve darbe karşıtı ortak pozisyon" a mesafe koymasına da yol açmıştır.

CHP'nin 2014 yerel ve cumhurbaşkanı seçimlerinde sağ adaylar üzerinden bir başarı beklentisi içerisine girmesi partinin farklı seçmenlere ulaşabilme hedefi doğrultusunda gerçekleşmiş ancak sol siyasete yönelik toplumsal beklentilerin karşılanamaması sebebiyle somut bir sonuç elde edilememiştir. CHP geçmiş yıllarda benimsediği negatif siyaset söylemini pozitif bir dile dönüştürmeye gayret etse de 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerinde AK Parti ve Erdoğan karşıtı "blok" arayışları hakim olmuştur. AK Parti'ye yönelik tüm muhalif unsurları bir araya getirme çalışmalarına bilhassa 15 Temmuz darbe girişimi sonrası ağırlık veren CHP 16 Nisan referandum sürecinde de bu yöndeki arayışlarını somutlaştırmış ve mücadelesini rejimin tehlike altında olduğu söylemi etrafında yoğunlaştırmıştır. Son olarak CHP 24 Haziran seçimleri için de benzer gayretlerle yola çıkmış ve blok arayışına girmiştir.

24 Haziran seçimlerine giden süreçte CHP esasen seçim çalışmalarını 16 Nisan 2017 referandumu öncesinde başlatmıştır. 16 Nisan'da elde edilen yüzde 48,6'lık "hayır" oylarına talip olduğunu deklare eden CHP bu yönde çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Nitekim Kılıçdaroğlu'nun referandumun hemen ardından Ankara'dan İstanbul'a başlattığı yürüyüş "hayır" cephesinin tüm bileşenlerini CHP öncülüğünde bir araya getirerek bir sonraki genel seçimlerde kurgulanmak istenen hedefin ilk yansıması olarak düşünülmüştür. Bu süreçte AK Parti'nin karşısında tüm siyasi partileri bir araya getirmek amaçlanmışsa da Kılıçdaroğlu'nu bunu gerçekleştirmede zorlayan iki faktör ortaya çıkmıştır:

Bunlardan ilki Şubat 2018'de yeniden gün yüzüne çıkan parti içi mikro iktidar mücadelesi ve Muharrem İnce'nin 36. Olağan Kurultay'da ikinci kez genel başkanlığa talip olmasıdır. Kılıçdaroğlu parti delegelerini kontrol altında tutarak genel başkanlığı bir kez daha elde etse de partideki hoşnutsuzluğun giderek arttığı yüksek sesle tartışılmaya başlanmıştır.

İkinci faktör ise MHP'den ayrılanların kurduğu İYİ Parti'nin CHP yörüngesinde siyaset yapmak yerine kendi adayıyla cumhurbaşkanı seçimlerinde mücadele etme isteği olmuştur. Bu iki faktör CHP'nin 24 Haziran seçimlerine yönelik arzuladığı "AK Parti ve Erdoğan karşıtı blok siyaseti"ni resmi bir çerçevede hayata geçirememesine yol açmıştır. Nitekim hem Muharrem İnce etrafındaki CHP'lilerin olası bir "sağcı" ortak adayın desteklenme ihtimaline sert tepki göstermesi hem de İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in bizzat kendisinin cumhurbaşkanı adayı olma konusundaki ısrarı Kılıçdaroğlu'nun ortak aday olarak Abdullah Gül ismini kabul ettirememesine sebebiyet vermiştir. Benzer bir başarısızlık CHP liderinin tüm çabalarına rağmen HDP'nin –resmi olarak– Millet İttifakı'na dahil edilememesiyle yaşanmıştır. Burada da İYİ Parti'nin engeline takılan CHP ittifakı yalnızca SP,

İYİ Parti ve DP gibi sağ siyasetin temsilcilerinden oluşturabilmiştir.

Geniş tabanlı ortak bir aday projesinin siyasi dinamikler sebebiyle gerçekleşmemesi CHP'nin kendi içinden bir aday göstermesini zorunlu kılmıştır. Her ne kadar CHP partiden bir ismi cumhurbaşkanı adayı gösterdiğini ileri sürmüşse de yaşanan süreç bu tercihin CHP için bir "son seçenek" olduğunu ortaya koymuştur. Kılıçdaroğlu'nun parti genel başkanlığını 24 Haziran sonrasında da bir milletvekili olarak sürdürme konusundaki ısrarı ve İnce'nin parti yönetimini kendisi gibi düşünme konusunda mobilize etme başarısı böyle bir fiili çift başlılık sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Muharrem İnce Kılıçdaroğlu'na kıyasla CHP'ye seçim kampanyasında bir hareketlilik getirmiştir. Ancak İnce seçim kampanyasında hem söylemleri hem de seçim manifestosuyla popülist siyasete kendini kaptırmış ve inandırıcılık sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Aynı şekilde İnce'nin cumhurbaşkanı seçildiği takdirde hemen parlamenter sisteme geri dönülmeyeceğini dolayısıyla belli bir müddet ülkeyi idare edeceğini açıklaması hem İnce hem de CHP'nin geleceğe dönük perspektifinin muğlaklığını gözler önüne sermiştir.

CHP'nin meclis seçimlerine yönelik geliştirdiği strateji ise kendi içerisindeki mikro iktidar mücadelesinin alenileşmesini sağlamıştır. Nitekim ön seçim yapılmaksızın Kılıçdaroğlu

tarafından hazırlanan milletvekili aday listelerinde Muharrem İnce'ye yakın birçok isim tasfiye edilmiştir. Böylece Kılıçdaroğlu'nun seçimlerin ardından olası muhalif kalkışmalara karşı tedbiri elden bırakmadığı söylenebilir.

CHP'nin meclis seçimlerine yönelik bildirgesinde geçmiş yıllara kıyasla kendi gelenekten oldukça ayrıışan söylem ve vaatler öne çıkmıştır. Bildirgede milliyetçi Kürt seçmene yönelik vaatler bilhassa ulusalcı tabanda tepkiye neden olurken PKK, FETÖ gibi terör örgütleriyle mücadele ve benzeri stratejik konularda somut politika önerilerinin yer almaması dikkat çekmiştir.

Sonuç itibarıyla CHP'nin 24 Haziran cumhurbaşkanı seçimleri için ana stratejisi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı seçtirmemektir. Meclis seçimlerinde ise iki somut hedefi bulunmaktadır: Öncelikli hedef Millet İttifakı dışında kalmasına rağmen HDP'yi de fiilen denkleme dahil ederek mecliste çoğunluğu kazanmaktır. Diğer hedef ise mecliste çoğunluğun elde edilmesi durumunda oluşacak bölünmüş hükümete (*divided government*) yoğunlaşarak kamuoyunu yeni sistemin –öne sürülenin aksine– krizleri sonlandırmadığına inandırmaktır. CHP'nin bunun dışında farklı senaryolara ilişkin somut ve uzun vadeli stratejisinin olmadığı görülmektedir. Seçimlerin ardından enerjisini bir kez daha parti içi mikro iktidar mücadelesine yoğunlaştıracağı kuvvetle muhtemeldir.

24 Haziran'da cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimleri eş zamanlı olarak yapılacaktır. Bu seçimlerin önemi Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin seçimlerin ardından tam anlamıyla yaşama geçirilecek olmasından kaynaklanmaktadır. 16 Nisan referandumunda yeni sistemin kabul edilmesinden sonra siyasi partiler bu seçimlerde ilk sınavını verecek ve siyasetin yeni dinamiklerini tecrübe edeceklerdir. Yeni sistemin beraberinde getirdiği yüzde 50+1 koşulu ve ittifak düzenlemesiyle gündeme gelen yeni dinamikler (yasal ittifakların oluşturulabilmesi, iki bloklu siyaset, küçük partilerin işlevselleşmesi gibi) bu seçimlerde oldukça belirleyici olacaktır. Bu nedenle siyasal partiler 16 Nisan referandumundan itibaren başlattıkları seçim çalışmalarını erken seçim kararı alındığı andan itibaren daha da yoğunlaştırmışlar ve siyasetteki yeni dönemin kodlarına göre seçim stratejilerini tayin etmişlerdir.

Bu bağlamda bu analiz 24 Haziran cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerine giderken Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analizde CHP'nin cumhurbaşkanı seçimine yönelik stratejisi, söylemleri ve vaatleri ile milletvekili seçimlerine dair ittifak arayışları, aday belirleme süreçleri ve vaatleri değerlendirilmektedir.

Bu analizde 24 Haziran'a giden süreçte CHP'nin gerek cumhurbaşkanı gerekse milletvekili seçimi açısından partiler arasında arzu ettiği iş birliği ve ittifak yapısını oluşturamadığı, seçimler için aklındaki stratejiyi kısmen yaşama geçirebildiği, söylem ve vaatleri itibarıyla popülist bir siyaset tarzına kaydığı ve 24 Haziran ile ilgili bütün süreçlerde Kemal Kılıçdaroğlu ve Muharrem İnce başta olmak üzere bütün siyasi aktörler tarafından seçim sonrasına dair parti içi iktidar mücadelesinin sürekli zihinlerde tutulduğu sonucuna varılmıştır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org